

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Кафедра міжнародного права,
європейської та євроатлантичної інтеграції

Спеціальність 293 «Міжнародне право»

Освітня програма 293.00.01 «Міжнародне право»

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему:

АВТОРСЬКЕ ПРАВО ТА ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ: ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ
ОНЛАЙН-ПРОВАЙДЕРІВ (МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ)

Здобувачки IV курсу
денної форми навчання
Булавченко Анастасії Ігорівни

Науковий керівник:
Ратушний С. М., к.ю.н., доцент

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ОНЛАЙН-ПРОВАЙДЕРІВ ЗА ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ... 10	
1.1. Правова природа відносин між власниками авторських прав та онлайн-провайдерами в цифровому середовищі	10
1.2. Співвідношення міжнародного та національного права у регулюванні відповідальності цифрових платформ: первинність та субсидіарність	15
1.3. Історична еволюція підходів до відповідальності посередників за поширення контенту: від традиційних медіа до цифрових платформ	20
Висновок до розділу 1	25
РОЗДІЛ 2. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА НАЦІОНАЛЬНІ МОДЕЛІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОНЛАЙН-ПРОВАЙДЕРІВ.....	27
2.1. Міжнародні правові стандарти відповідальності цифрових платформ: Бернська конвенція, Договори ВОІВ та їх імплементація.....	27
2.2. Порівняльний аналіз правових моделей відповідальності онлайн-провайдерів: американська доктрина "safe harbor" та китайська модель прямого контролю	34
2.3. Наддержавне регулювання в Європейському Союзі: Директива про електронну комерцію, Директива DSM, Акт про цифрові послуги (DSA) та практика Суду ЄС.....	41
Висновок до розділу 2.....	50
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОНЛАЙН-ПРОВАЙДЕРІВ	52
3.1. Прогалини та колізії у чинному міжнародному регулюванні відповідальності цифрових платформ за порушення авторського права	52
3.2. Баланс інтересів: проблема співвідношення захисту авторських прав, свободи вираження поглядів та технологічних інновацій.....	57
3.3. Перспективи розвитку міжнародно-правового регулювання та пропозиції щодо гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами .	62
Висновок до розділу 3	67
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	72

ВСТУП

Актуальність теми. Цифрова трансформація суспільства радикально змінила способи створення, поширення та споживання творів, захищених авторським правом. Онлайн-платформи перетворилися на основні канали розповсюдження культурного контенту, охоплюючи мільярди користувачів у всьому світі та створюючи безпрецедентні можливості для доступу до творів. Водночас масштабне поширення цифрового контенту породило нові виклики для системи охорони авторських прав, оскільки традиційні механізми контролю за використанням творів виявилися недостатньо ефективними в умовах глобального цифрового простору. Питання відповідальності онлайн-провайдерів за порушення авторських прав користувачами набуло особливої гостроти внаслідок конфлікту між інтересами правовласників, цифрових платформ та користувачів.

Міжнародно-правове регулювання відповідальності онлайн-провайдерів характеризується значною фрагментацією та відсутністю уніфікованих стандартів. Договори Всесвітньої організації інтелектуальної власності 1996 року встановили базові принципи охорони авторських прав у цифровому середовищі, проте залишили поза регулюванням багато аспектів діяльності сучасних цифрових платформ. Національні правові системи виробили різноманітні моделі регулювання відповідальності посередників – від ліберальної американської доктрини безпечної гавані до більш інтервенціоністського китайського підходу прямого контролю. Європейський Союз займає проміжну позицію, поступово посилюючи вимоги до цифрових платформ через прийняття Директиви про авторське право на єдиному цифровому ринку та Акта про цифрові послуги.

Актуальність дослідження зумовлена практичними проблемами, що виникають внаслідок правової невизначеності у регулюванні відповідальності онлайн-провайдерів. Транснаціональні платформи змушені адаптувати свою діяльність до вимог різних юрисдикцій, що призводить до значних операційних витрат та ризиків правових санкцій. Правовласники стикаються з труднощами у

захисті своїх прав у цифровому середовищі через складність виявлення порушників та обмеженість механізмів примусового виконання. Користувачі цифрових платформ ризикують стати жертвами надмірної цензури внаслідок помилкового блокування легального контенту автоматизованими системами фільтрації.

Науковий інтерес до проблематики відповідальності онлайн-провайдерів посилюється у зв'язку з необхідністю переосмислення фундаментальних принципів авторського права в епоху цифрових технологій. Концепції, розроблені для традиційних медіа, виявляються недостатньо адаптованими до реалій платформної економіки, де розмежування між посередниками та активними учасниками поширення контенту стає все більш розмитим. Баланс між захистом авторських прав, свободою вираження поглядів та стимулюванням технологічних інновацій вимагає нових правових підходів, що враховували б специфіку цифрового середовища. Міжнародно-правовий аналіз різних моделей регулювання дозволяє виявити найкращі практики та потенційні напрями гармонізації національних підходів.

Для України питання регулювання відповідальності онлайн-провайдерів набуває особливого значення в контексті європейської інтеграції та зобов'язань щодо гармонізації національного законодавства з *acquis communautaire* Європейського Союзу. Угода про асоціацію між Україною та ЄС передбачає наближення українського законодавства у сфері інтелектуальної власності до європейських стандартів. Чинне законодавство України не містить детального регулювання відповідальності цифрових платформ за порушення авторських прав користувачами, що створює прогалини у захисті прав як авторів, так і користувачів. Розробка збалансованої правової моделі вимагає вивчення міжнародного досвіду та адаптації найкращих практик до специфіки національного контексту.

Актуальність теми підсилюється динамічним розвитком технологій штучного інтелекту, блокчейн та децентралізованих платформ, що створюють нові виклики для правового регулювання. Традиційні підходи до визначення

відповідальності посередників розроблялися для централізованих платформ з чітко визначеними операторами. Поява децентралізованих технологій ставить під сумнів застосовність цих підходів та вимагає розробки нових правових концепцій. Системи штучного інтелекту, що використовуються для створення та модерації контенту, породжують питання про розподіл відповідальності між розробниками алгоритмів, операторами платформ та кінцевими користувачами. Міжнародно-правовий аналіз існуючих підходів та перспектив їх розвитку є необхідним для розробки адекватного регулювання відповідальності онлайн-провайдерів в умовах технологічних змін.

Метою дослідження є комплексний міжнародно-правовий аналіз регулювання відповідальності онлайн-провайдерів за порушення авторського права, виявлення прогалин та колізій у чинній системі регулювання, а також розробка пропозицій щодо вдосконалення міжнародних стандартів та гармонізації національного законодавства України з міжнародними нормами.

Для досягнення мети дослідження поставлено такі завдання:

1. Визначити правову природу відносин між власниками авторських прав та онлайн-провайдерами у цифровому середовищі та з'ясувати критерії розмежування між пасивними посередниками й активними учасниками поширення контенту.

2. Дослідити співвідношення міжнародного та національного права у регулюванні відповідальності цифрових платформ і простежити історичну еволюцію підходів до відповідальності посередників — від традиційних медіа до сучасних цифрових платформ.

3. Охарактеризувати міжнародні правові стандарти відповідальності цифрових платформ, встановлені Бернською конвенцією, Договорами ВОІВ та Угодою TRIPS, і проаналізувати практику їх імплементації у національні правові системи.

4. Здійснити порівняльний аналіз національних моделей відповідальності онлайн-провайдерів: американської доктрини «safe harbor» (DMCA), китайської моделі прямого контролю та наддержавного регулювання

Європейського Союзу (Директива про електронну комерцію, Директива DSM, Акт про цифрові послуги).

5. Виявити прогалини та колізії у чинному міжнародному регулюванні відповідальності цифрових платформ — зокрема щодо децентралізованих платформ, алгоритмічної модерації та штучного інтелекту.

6. Дослідити проблему балансу між захистом авторських прав, свободою вираження поглядів та технологічними інноваціями і визначити правові механізми його забезпечення.

7. Розробити пропозиції щодо гармонізації законодавства України з міжнародними стандартами відповідальності онлайн-провайдерів з урахуванням зобов'язань за Угодою про асоціацію з ЄС.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері регулювання відповідальності онлайн-провайдерів за порушення авторського права в цифровому середовищі на міжнародному та національному рівнях.

Предметом дослідження є міжнародні та національні правові норми, що регулюють відповідальність онлайн-провайдерів за порушення авторського права, включаючи міжнародні договори, регіональні акти Європейського Союзу, національне законодавство різних країн, а також практика міжнародних та національних судових органів у справах про відповідальність цифрових платформ.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання результатів дослідження для вдосконалення національного законодавства України у сфері регулювання відповідальності онлайн-провайдерів за порушення авторського права. Розроблені пропозиції щодо гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами можуть бути використані у законотворчій діяльності при підготовці проектів нормативно-правових актів. Порівняльний аналіз різних національних моделей регулювання надає практичний інструментарій для вибору оптимальних підходів з урахуванням специфіки України. Результати дослідження можуть бути корисними для суддів при розгляді справ про порушення авторських прав у цифровому середовищі, а

також для правовласників, онлайн-провайдерів та користувачів цифрових платформ у розумінні своїх прав та обов'язків. Виявлені прогалини та колізії у чинному регулюванні можуть слугувати основою для розробки практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності захисту авторських прав в Інтернеті.

Теоретичне значення роботи визначається внеском у розвиток науки міжнародного права та права інтелектуальної власності через комплексний аналіз проблематики відповідальності онлайн-провайдерів за порушення авторського права. Дослідження правової природи відносин між власниками авторських прав та цифровими платформами сприяє розвитку теоретичних основ регулювання діяльності посередників у цифровому середовищі. Аналіз співвідношення міжнародного та національного права у регулюванні відповідальності онлайн-провайдерів поглиблює розуміння механізмів взаємодії різних рівнів правового регулювання. Історико-правовий аналіз еволюції підходів до відповідальності посередників дозволяє простежити трансформацію правових концепцій під впливом технологічного прогресу. Порівняльний аналіз національних моделей регулювання збагачує теорію порівняльного права та сприяє розвитку методології міжнародно-правових досліджень. Дослідження балансу між захистом авторських прав, свободою вираження поглядів та технологічними інноваціями розвиває теоретичні підходи до вирішення конфліктів між різними правами та інтересами у цифровому суспільстві.

Гіпотеза дослідження полягає у тому, що чинна система міжнародно-правового регулювання відповідальності онлайн-провайдерів за порушення авторського права характеризується значними прогалинами та колізіями, що зумовлені відставанням правових норм від технологічного розвитку та відсутністю міжнародного консенсусу щодо оптимального балансу між захистом авторських прав, свободою вираження поглядів та стимулюванням інновацій. Передбачається, що ефективне регулювання можливе через розробку нових міжнародних стандартів, що враховували б специфіку цифрового середовища, впроваджували б диференційований підхід залежно від розміру та типу

платформи, та забезпечували б механізми прозорості й підзвітності онлайн-провайдерів. Для України оптимальною моделлю є поступова гармонізація національного законодавства з європейськими стандартами при збереженні балансу між ефективним захистом авторських прав та створенням сприятливих умов для розвитку національної індустрії цифрових технологій.

Наукова новизна роботи визначається комплексним міжнародно-правовим аналізом регулювання відповідальності онлайн-провайдерів за порушення авторського права з урахуванням найновіших змін у міжнародному та регіональному законодавстві, зокрема Директиви ЄС про авторське право на єдиному цифровому ринку 2019 року та Акту про цифрові послуги 2022 року. Вперше здійснено системний порівняльний аналіз американської, європейської та китайської моделей регулювання відповідальності цифрових платформ з виявленням їх переваг та недоліків у контексті балансу різних інтересів. Розроблено авторську класифікацію прогалин та колізій у чинному міжнародному регулюванні відповідальності онлайн-провайдерів, включаючи прогалини у регулюванні децентралізованих платформ, систем штучного інтелекту та алгоритмічної модерації контенту. Запропоновано концептуальні підходи до вдосконалення міжнародно-правового регулювання через розробку нових міжнародних договорів, модельних законів та посилення міжнародного співробітництва. Сформульовано конкретні пропозиції щодо гармонізації законодавства України з міжнародними стандартами з урахуванням зобов'язань у рамках Угоди про асоціацію з Європейським Союзом та специфіки національного контексту.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових та спеціально-юридичних методів. Діалектичний метод застосовано для аналізу еволюції правового регулювання відповідальності онлайн-провайдерів та виявлення тенденцій його розвитку. Системний метод використано для дослідження співвідношення міжнародного, регіонального та національного рівнів регулювання відповідальності цифрових платформ. Порівняльно-правовий метод став основою для аналізу американської,

європейської та китайської моделей регулювання та виявлення можливостей їх адаптації до українського контексту. Історико-правовий метод застосовано для дослідження еволюції підходів до відповідальності посередників від традиційних медіа до цифрових платформ. Формально-юридичний метод використано для аналізу міжнародних договорів, регіональних актів та національного законодавства у сфері регулювання відповідальності онлайн-провайдерів. Метод правового моделювання застосовано для розробки пропозицій щодо вдосконалення міжнародно-правового регулювання та гармонізації національного законодавства. Статистичний метод використано для аналізу ефективності різних моделей регулювання на основі емпіричних даних.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел, який налічує 81 найменування. Загальний обсяг бакалаврської роботи становить 82 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ОНЛАЙН-ПРОВАЙДЕРІВ ЗА ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ.

1.1. Правова природа відносин між власниками авторських прав та онлайн-провайдерами в цифровому середовищі

Правова природа відносин між власниками авторських прав та онлайн-провайдерами характеризується складною структурою взаємодії, що виникає в процесі розміщення, зберігання та поширення цифрового контенту. Відносини між цими суб'єктами формуються на перетині приватноправових та публічно-правових норм, що регулюють механізми захисту інтелектуальної власності в мережі Інтернет [44, с. 192]. Цифрове середовище створює унікальний правовий простір, де традиційні концепції авторського права стикаються з новими технологічними можливостями масового поширення творів. Онлайн-провайдери виступають посередниками між авторами контенту та кінцевими користувачами, що зумовлює необхідність визначення їх правового статусу та меж відповідальності.

Сутність правовідносин між власниками авторських прав та цифровими платформами полягає у взаємодії двох категорій суб'єктів з протилежними інтересами. Власники авторських прав прагнуть забезпечити охорону своїх виключних прав на використання творів та отримання винагороди за їх експлуатацію. Онлайн-провайдери зацікавлені у створенні умов для вільного обміну інформацією та залученні максимальної кількості користувачів на свої платформи. Баланс між цими інтересами становить основу правового регулювання відносин у цифровому середовищі та визначає параметри відповідальності посередників [49, с. 15].

Правова природа діяльності онлайн-провайдерів характеризується їх функціональною роллю в процесі передачі та зберігання інформації. Провайдери можуть виступати як технічні посередники, що забезпечують лише технічну можливість передачі даних, або як активні учасники процесу поширення контенту. Розмежування цих ролей має принципове значення для визначення

обсягу їх відповідальності за порушення авторських прав третіми особами. Пасивні провайдери, що не здійснюють контроль за змістом інформації, традиційно звільняються від відповідальності за дії користувачів. Структура правовідносин між власниками авторських прав та онлайн-провайдерами включає декілька рівнів взаємодії. Перший рівень стосується договірних відносин між платформами та користувачами, що завантажують контент [65, с. 11]. Другий рівень охоплює відносини між власниками авторських прав та провайдерами щодо механізмів видалення неправомірно розміщеного контенту. Третій рівень включає публічно-правові відносини, що виникають у процесі державного регулювання діяльності цифрових платформ.

Специфіка правовідносин у цифровому середовищі полягає у транскордонному характері діяльності онлайн-провайдерів та можливості миттєвого поширення контенту в глобальному масштабі. Цифрові платформи функціонують одночасно в правових системах різних держав, що створює проблему визначення застосовного права. Територіальний принцип захисту авторських прав вступає в суперечність з глобальною природою Інтернету [75, с. 236]. Правовідносини між суб'єктами авторського права набувають екстериторіального характеру, що вимагає розробки уніфікованих підходів до регулювання. Елементами правовідносин між власниками авторських прав та онлайн-провайдерами виступають суб'єкти, об'єкт та зміст правовідносин. Суб'єктами є автори творів, правовласники, онлайн-провайдери та користувачі цифрових платформ. Об'єктом правовідносин виступають твори, охоронювані авторським правом, що розміщуються та поширюються в цифровому форматі. Зміст правовідносин утворюють права та обов'язки сторін щодо використання, охорони та захисту об'єктів авторського права в мережі Інтернет.

Права власників авторських прав у відносинах з онлайн-провайдерами включають право вимагати припинення неправомірного використання творів та видалення контенту, що порушує їхні виключні права. Автори мають право на отримання інформації про джерела поширення неправомірного контенту та на компенсацію завданих збитків. Механізми реалізації цих прав передбачають

процедури направлення повідомлень про порушення та оперативного реагування провайдерів на такі повідомлення. Ефективність захисту авторських прав залежить від оперативності та дієвості механізмів взаємодії між правовласниками та цифровими платформами. Обов'язки онлайн-провайдерів у сфері захисту авторського права визначаються національним законодавством та міжнародними угодами. Провайдери зобов'язані встановлювати процедури повідомлення про порушення авторських прав та оперативного видалення неправомірного контенту [14, с. 68]. У деяких юрисдикціях на провайдерів покладається обов'язок впровадження технічних засобів захисту авторських прав та превентивного контролю за контентом. Обсяг обов'язків провайдерів варіюється залежно від їх розміру, типу діяльності та технічних можливостей.

Правова кваліфікація діяльності онлайн-провайдерів має вирішальне значення для визначення меж їх відповідальності за порушення авторських прав. Якщо провайдер здійснює лише технічну функцію передачі даних без втручання в зміст інформації, його відповідальність обмежується. Якщо платформа активно бере участь у відборі, модерації або просуванні контенту, вона може нести відповідальність нарівні з первинним порушником. Критерієм розмежування виступає ступінь контролю провайдера над контентом та його обізнаність про факт порушення авторських прав [36, с. 5]. Концепція безпечної гавані є центральною у визначенні відповідальності онлайн-провайдерів за дії третіх осіб. Відповідно до цієї концепції, провайдери звільняються від відповідальності за неправомірний контент, завантажений користувачами, за умови дотримання певних процедурних вимог. Основною умовою застосування режиму безпечної гавані є оперативне видалення контенту після отримання повідомлення про порушення. Провайдери не зобов'язані здійснювати попередній контроль за контентом, що завантажується користувачами.

Правовідносини між власниками авторських прав та онлайн-провайдерами характеризуються асиметрією інформації та можливостей. Провайдери володіють технічними засобами та даними про користувачів, що розміщують контент, тоді як правовласники не мають прямого доступу до цієї інформації. Ця

асиметрія зумовлює необхідність встановлення правових механізмів, що забезпечують баланс інтересів сторін. Законодавство повинно гарантувати правовласникам можливість ефективного захисту своїх прав без покладання на провайдерів надмірного тягара контролю за контентом [69, с. 10].

Трансформація правовідносин у цифровому середовищі пов'язана з еволюцією бізнес-моделей онлайн-платформ. Сучасні провайдери не обмежуються пасивним зберіганням інформації, а активно використовують алгоритми рекомендацій та монетизують контент [75, с. 238]. Така активна роль платформ ставить під сумнів застосування традиційної концепції звільнення посередників від відповідальності. Правова система змушена адаптуватися до нових реалій цифрової економіки та переглядати підходи до визначення відповідальності онлайн-провайдерів. Договірні відносини між онлайн-провайдерами та користувачами встановлюють правила використання платформ та розподіл відповідальності за контент. Користувацькі угоди зазвичай містять положення про те, що користувачі несуть повну відповідальність за завантажений ними контент. Провайдери залишають за собою право видаляти контент, що порушує авторські права третіх осіб. Однак ефективність таких договірних механізмів обмежується практичною неможливістю притягнення до відповідальності багатьох анонімних користувачів [80, с. 583].

Технологічні заходи захисту авторських прав у цифровому середовищі стають невід'ємною частиною правовідносин між власниками прав та провайдерами. Системи автоматичного виявлення неправомірного контенту дозволяють провайдерам запобігати масовим порушенням авторських прав. Впровадження таких систем може розглядатися як добровільний захід або як законодавча вимога залежно від юрисдикції. Технологічні рішення змінюють баланс між свободою вираження поглядів та захистом авторських прав. Принцип пропорційності відіграє центральну роль у визначенні відповідальності онлайн-провайдерів. Заходи, що вимагаються від провайдерів для запобігання порушенням авторських прав, повинні бути співмірними з їх технічними можливостями та економічними ресурсами [43, с. 93]. Малі та середні

провайдери не можуть нести такий же обсяг зобов'язань, як великі міжнародні платформи. Диференційований підхід до регулювання відповідальності забезпечує баланс між ефективним захистом прав та збереженням конкурентного цифрового ринку.

Публічний інтерес у вільному доступі до інформації вступає в складну взаємодію з приватними інтересами власників авторських прав. Онлайн-провайдери виконують соціально значущу функцію забезпечення обміну інформацією та реалізації права на свободу вираження поглядів. Надмірне покладання відповідальності на провайдерів може призвести до надмірної цензури та обмеження доступу до легального контенту. Правове регулювання повинно забезпечувати баланс між захистом авторських прав та фундаментальними правами людини. Еволюція правовідносин між власниками авторських прав та онлайн-провайдерами відображає загальну тенденцію до посилення відповідальності цифрових платформ. Законодавство різних країн поступово відходить від широкого звільнення провайдерів від відповідальності до встановлення більш конкретних обов'язків щодо моніторингу та контролю за контентом [14, с. 70]. Нові законодавчі ініціативи передбачають посилення відповідальності великих платформ та запровадження механізмів прозорості їх діяльності. Правова природа відносин між власниками авторських прав та онлайн-провайдерами продовжує трансформуватися під впливом технологічного прогресу та змін у суспільних очікуваннях щодо ролі цифрових платформ.

Інституційна структура взаємодії між правовласниками та онлайн-провайдерами включає як приватноправові механізми, так і публічно-правові форми регулювання. Приватноправовий рівень охоплює договірні відносини та процедури добровільного врегулювання спорів. Публічно-правовий рівень передбачає законодавче встановлення обов'язків провайдерів та механізмів державного контролю за їх виконанням. Ефективність захисту авторських прав у цифровому середовищі залежить від збалансованого поєднання цих рівнів регулювання та забезпечення співпраці між державними органами, правовласниками та онлайн-провайдерами [40, с. 102].

1.2. Співвідношення міжнародного та національного права у регулюванні відповідальності цифрових платформ: первинність та субсидіарність

Співвідношення міжнародного та національного права у регулюванні відповідальності цифрових платформ визначається складною системою взаємодії правових норм різних рівнів. Міжнародне право встановлює базові стандарти захисту авторських прав, що мають бути імплементовані у національні правові системи. Національне законодавство конкретизує ці стандарти з урахуванням специфіки правової системи, культурних традицій та рівня технологічного розвитку країни. Принцип первинності міжнародного права означає, що національні норми не можуть суперечити міжнародним зобов'язанням держави у сфері охорони інтелектуальної власності [30, с. 447].

Система міжнародно-правового регулювання авторського права базується на багатосторонніх конвенціях та угодах, що встановлюють мінімальні стандарти охорони. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів 1886 р. (в редакції 1971 р.) закріплює принцип національного режиму (ст. 5), відповідно до якого твори, створені в одній державі-учасниці, отримують в інших державах-учасницях такий самий захист, як і національні твори, а охорона надається автоматично без виконання будь-яких формальностей [6, ст. 5]. Немічев Д. А. зазначає, що саме ці принципи утворили фундамент міжнародної системи охорони авторських прав [50, с. 446]. Погоджуючись із цим, вважаємо, що автоматична охорона є особливо значущою для цифрового середовища, де твори поширюються миттєво і без формальної реєстрації. Принцип субсидіарності у співвідношенні міжнародного та національного права означає, що міжнародні норми застосовуються лише тоді, коли національне право не забезпечує належного рівня захисту авторських прав. Національне законодавство може встановлювати більш високі стандарти охорони, ніж передбачені міжнародними договорами. Держави мають свободу вибору конкретних механізмів імплементції міжнародних зобов'язань з урахуванням особливостей своїх правових систем. Субсидіарність забезпечує гнучкість правового

регулювання та можливість адаптації міжнародних норм до національного контексту. Імплементация міжнародних стандартів у національне законодавство здійснюється шляхом прийняття спеціальних законів або внесення змін до існуючих нормативних актів. Процес імплементации повинен забезпечувати повну відповідність національних норм міжнародним зобов'язанням держави [35, с. 130]. Недостатня або неправильна імплементация може призвести до міжнародно-правової відповідальності держави. Національні суди зобов'язані тлумачити внутрішнє законодавство у відповідності з міжнародними договорами у сфері авторського права.

Регіональні системи права відіграють посередницьку роль між міжнародним та національним правом у регулюванні відповідальності цифрових платформ. Право Європейського Союзу встановлює єдині стандарти для держав-членів у сфері авторського права на єдиному цифровому ринку. Директиви ЄС підлягають транспозиції у національне законодавство держав-членів з урахуванням специфіки національних правових систем [5, с. 13]. Регіональна інтеграція сприяє гармонізації національних підходів до регулювання відповідальності онлайн-провайдерів.

Європейська директива про авторське право на єдиному цифровому ринку встановлює нові стандарти відповідальності онлайн-платформ за контент, завантажений користувачами. Стаття 17 директиви передбачає, що платформи для обміну контентом несуть пряму відповідальність за неправомірне поширення творів [41, с. 84]. Ця норма змінює традиційний підхід до звільнення провайдерів від відповідальності та вимагає від платформ впровадження превентивних заходів захисту авторських прав. Імплементация директиви у національне законодавство держав-членів ЄС викликає дискусії щодо балансу між захистом авторських прав та свободою вираження поглядів.

Національні підходи до регулювання відповідальності онлайн-провайдерів характеризуються значною різноманітністю. Законодавство Сполучених Штатів Америки передбачає широке застосування режиму безпечної гавані для провайдерів. Європейські країни схильні до більш активного покладання

обов'язків на цифрові платформи щодо контролю за контентом [81, с. 184]. Азіатські юрисдикції демонструють різні моделі регулювання залежно від культурних традицій та ступеня втручання держави в цифрову економіку. Гармонізація національних підходів до регулювання відповідальності цифрових платформ є пріоритетним напрямом міжнародного співробітництва. Відмінності у національному законодавстві створюють можливості для регуляторного арбітражу, коли платформи обирають юрисдикції з найбільш ліберальним регулюванням. Міжнародна співпраця спрямована на розробку уніфікованих стандартів, що забезпечують ефективний захист авторських прав у глобальному цифровому просторі. Міжнародні організації сприяють обміну досвідом та розробці модельних законів у сфері регулювання діяльності онлайн-провайдерів.

Колізії між міжнародним та національним правом у регулюванні відповідальності цифрових платформ виникають у випадках, коли національне законодавство встановлює більш обтяжливі вимоги до провайдерів. Деякі країни вводять обов'язок попереднього контролю за контентом, що може суперечити принципу свободи вираження поглядів [59, с. 162]. Міжнародні договори у сфері прав людини обмежують можливості держав щодо встановлення надмірно обтяжливих обов'язків для онлайн-провайдерів. Вирішення колізій вимагає балансування між різними міжнародно-правовими зобов'язаннями держави.

Принцип національного режиму у міжнародному праві інтелектуальної власності означає, що іноземні правовласники мають користуватися такими ж правами та засобами захисту, як і національні суб'єкти. Онлайн-провайдери, що здійснюють діяльність у різних країнах, повинні дотримуватися вимог законодавства кожної юрисдикції щодо захисту авторських прав. Принцип найбільшого сприяння забезпечує, що всі переваги, надані одній державі, автоматично поширюються на інші країни-учасниці міжнародних угод. Ці принципи створюють основу для рівних умов конкуренції на глобальному цифровому ринку.

Екстериторіальна дія національного законодавства у сфері авторського права стає предметом міжнародних суперечок. Деякі країни намагаються

поширити юрисдикцію своїх законів на іноземні онлайн-платформи, що надають послуги їх резидентам. Така екстратериторіальність викликає конфлікти з принципом суверенітету держав та може призводити до подвійного регулювання. Міжнародне право не виробило єдиних підходів до вирішення питання про застосовне право у транскордонних спорах щодо порушень авторських прав у цифровому середовищі. Роль судової практики у співвідношенні міжнародного та національного права є значною. Національні суди тлумачать та застосовують міжнародні договори у конкретних справах про порушення авторських прав онлайн-провайдерами. Рішення міжнародних судових органів, зокрема Суду Європейського Союзу, формують єдині стандарти тлумачення норм про відповідальність цифрових платформ [41, с. 86]. Судова практика різних країн демонструє різні підходи до балансування інтересів правовласників, провайдерів та користувачів .

Адаптація міжнародного права до викликів цифрової епохи відбувається шляхом укладення нових міжнародних договорів та модернізації існуючих. Договір ВОІВ про авторське право адаптував міжнародні норми до цифрового середовища, встановивши правила щодо технічних засобів захисту та відповідальності онлайн-провайдерів [81, с. 185]. Міжнародна співпраця у сфері боротьби з піратством включає обмін інформацією та координацію зусиль правоохоронних органів різних країн. Розробка нових міжнародних стандартів відбувається з урахуванням інтересів усіх зацікавлених сторін, включаючи правовласників, онлайн-провайдерів та організації громадянського суспільства. Процес гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами вимагає комплексного підходу. Держави повинні не лише формально імплементувати міжнародні норми, але й забезпечити їх ефективне застосування на практиці [63, с. 99]. Створення ефективних механізмів захисту авторських прав у цифровому середовищі вимагає координації діяльності законодавчих, виконавчих та судових органів. Міжнародна технічна допомога сприяє підвищенню спроможності національних правових систем забезпечувати належний рівень захисту інтелектуальної власності.

Перспективи розвитку міжнародно-правового регулювання відповідальності цифрових платформ пов'язані з розробкою нових міжнародних інструментів. Обговорюється можливість укладення спеціального міжнародного договору про відповідальність онлайн-провайдерів за порушення авторських прав. Міжнародні організації працюють над створенням модельних законів, що можуть бути використані національними законодавцями. Розвиток технологій блокчейн та штучного інтелекту ставить нові виклики перед міжнародним правом інтелектуальної власності. Національний суверенітет у цифровому просторі стає предметом напруги між глобальною природою Інтернету та правом держав регулювати діяльність на своїй території. Держави мають законне право встановлювати правила захисту авторських прав на своїй території [59, с. 164]. Водночас надмірне національне регулювання може фрагментувати глобальний цифровий простір та створювати перешкоди для транскордонної торгівлі. Баланс між національним суверенітетом та потребою у глобальній координації є центральним питанням у розвитку міжнародно-правового регулювання цифрових платформ.

Механізми міжнародного співробітництва у сфері захисту авторських прав включають обмін інформацією між національними органами, взаємну правову допомогу та координацію правоохоронної діяльності. Міжнародні організації, такі як Всесвітня організація інтелектуальної власності та Інтерпол, координують зусилля держав у боротьбі з транскордонним піратством [34, с. 48]. Двосторонні угоди між країнами передбачають механізми співпраці у розслідуванні порушень авторських прав та виконанні судових рішень. Ефективність міжнародного співробітництва залежить від політичної волі держав та наявності спільного розуміння проблем цифрового піратства. Роль міжнародних організацій у формуванні єдиних стандартів регулювання відповідальності онлайн-провайдерів є визначальною. Всесвітня організація інтелектуальної власності розробляє рекомендації щодо імплементації міжнародних договорів у національне законодавство. Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури сприяє збалансуванню захисту

авторських прав з правом на доступ до культури та інформації [54, с. 121]. Міжнародні організації забезпечують платформу для діалогу між державами, індустрією та громадянським суспільством щодо майбутнього регулювання цифрових платформ.

Виклики глобалізації цифрового простору вимагають перегляду традиційних підходів до співвідношення міжнародного та національного права. Транснаціональні цифрові платформи діють одночасно в багатьох юрисдикціях, що ускладнює застосування національного законодавства. Необхідність забезпечення ефективного захисту авторських прав у глобальному масштабі спонукає до розширення міжнародно-правового регулювання. Майбутнє регулювання відповідальності онлайн-провайдерів вимагає більш тісної координації між національними та міжнародними рівнями правового регулювання, що забезпечить баланс між захистом інтелектуальної власності, свободою вираження поглядів та розвитком цифрової економіки.

1.3. Історична еволюція підходів до відповідальності посередників за поширення контенту: від традиційних медіа до цифрових платформ

Історична еволюція підходів до відповідальності посередників за поширення контенту відображає трансформацію суспільних уявлень про роль інформаційних посередників у процесі комунікації. У добу традиційних медіа відповідальність за поширення творів покладалася на видавців, радіомовників та телекомпанії як на активних учасників процесу виробництва та розповсюдження контенту. Класична доктрина авторського права розглядала посередників як суб'єктів, що здійснюють контроль за змістом інформації та несуть повну відповідальність за порушення прав третіх осіб [48, с. 124]. Перехід до цифрової епохи поставив під сумнів придатність традиційних підходів до нових форм посередництва в мережі Інтернет.

Виникнення мережі Інтернет на початку 1990-х років створило принципово нову технологічну та правову реальність. Перші онлайн-провайдери виконували функцію технічних посередників, що забезпечували передачу даних

між користувачами без контролю за змістом інформації [75, с. 244]. Законодавці та суди різних країн стикнулися з питанням про те, чи повинні інтернет-провайдери нести відповідальність за контент, створений третіми особами. Початковий період характеризувався відсутністю чіткого правового регулювання та спробами застосувати традиційні норми до нових технологічних реалій. Формування концепції обмеженої відповідальності онлайн-провайдерів відбулося наприкінці 1990-х років у відповідь на загрозу масового притягнення посередників до відповідальності. Законодавство Сполучених Штатів Америки встановило режим безпечної гавані для провайдерів, що виконують певні умови [46, с. 80]. Європейська директива про електронну комерцію передбачила звільнення провайдерів від відповідальності за контент користувачів за умови дотримання процедури повідомлення та видалення. Ці законодавчі ініціативи були спрямовані на забезпечення розвитку Інтернету як платформи для вільного обміну інформацією.

Розвиток технологій Web 2.0 на початку 2000-х років трансформував роль онлайн-провайдерів у створенні та поширенні контенту. Соціальні мережі, платформи для обміну відео та хостингові сервіси стали активними учасниками процесу поширення інформації [9, с. 408]. Користувачі отримали можливість самостійно завантажувати та поширювати контент у масових масштабах. Нова роль платформ як агрегаторів користувацького контенту поставила питання про адекватність існуючих правових рамок обмеженої відповідальності.

Судова практика різних країн демонструвала різні підходи до визначення відповідальності онлайн-провайдерів за порушення авторських прав користувачами. Деякі суди застосовували доктрину пособництва у порушенні, вважаючи, що платформи сприяють неправомірним діям користувачів. Інші суди захищали провайдерів, наголошуючи на їх технічній ролі та відсутності контролю за індивідуальними діями користувачів. Відмінності у судовій практиці відображали фундаментальні розбіжності у розумінні природи діяльності цифрових платформ [80, с. 584].

Період з середини 2000-х років характеризувався посиленням тиску правовласників на онлайн-провайдерів з метою більш активної боротьби з піратством. Індустрія розваг вимагала від платформ впровадження технологічних засобів попереднього контролю за контентом. Провайдери опиралися цим вимогам, посиляючись на принцип відсутності обов'язку загального моніторингу. Конфлікт між правовласниками та онлайн-провайдерами відображав більш широку дискусію про баланс між захистом інтелектуальної власності та свободою Інтернету. Розробка автоматизованих систем виявлення порушень авторських прав стала технологічною відповіддю на вимоги посиленого контролю за контентом. Системи фільтрації контенту дозволяють платформам автоматично ідентифікувати та блокувати неправомірне використання творів [13, с. 200]. Впровадження таких систем призвело до нових дискусій щодо їх точності, впливу на свободу вираження поглядів та можливості зловживань. Технологічні рішення змінили характер відповідальності провайдерів, перемістивши акцент з реактивного видалення контенту на превентивний контроль.

Прийняття нового законодавства Європейського Союзу у 2019 році ознаменувало поворот до більш суворого регулювання відповідальності онлайн-платформ. Директива про авторське право на єдиному цифровому ринку встановила, що платформи для обміну контентом несуть пряму відповідальність за твори, завантажені користувачами [41, с. 84]. Нові норми вимагають від провайдерів отримання ліцензій на контент або вжиття заходів для запобігання його неправомірному завантаженню. Ця законодавча реформа стала предметом інтенсивних дебатів щодо її впливу на свободу Інтернету та права користувачі.

Еволюція підходів до відповідальності посередників відображає зміну суспільного розуміння ролі цифрових платформ в економіці та суспільстві. Початкове сприйняття онлайн-провайдерів як нейтральних технічних посередників поступово змінилося визнанням їх активної ролі у формуванні цифрового простору. Великі платформи перетворилися на потужні економічні суб'єкти, що контролюють значну частину глобального інформаційного

простору. Ця трансформація зумовила перегляд підходів до регулювання їх відповідальності. Національні особливості еволюції правового регулювання відповідальності онлайн-провайдерів відображають різні культурні та правові традиції. Американська модель характеризується ліберальним підходом та широким застосуванням концепції безпечної гавані [46, с. 81]. Європейські країни демонструють більшу готовність до активного регулювання діяльності платформ та покладання на них додаткових обов'язків. Азіатські юрисдикції розробили власні моделі регулювання з урахуванням специфічних культурних та політичних контекстів.

Роль міжнародних організацій у формуванні підходів до відповідальності онлайн-провайдерів була значною протягом усього періоду розвитку цифрових технологій. Всесвітня організація інтелектуальної власності розробила рекомендації щодо адаптації авторського права до цифрового середовища. Договори ВОІВ про авторське право та про виконання і фонограми встановили міжнародні стандарти захисту прав у цифровому форматі [50, с. 449]. Міжнародна співпраця сприяла конвергенції національних підходів до регулювання відповідальності посередників. Вплив технологічних інновацій на еволюцію правового регулювання був визначальним. Поява нових технологій блокчейн, штучного інтелекту та систем розподіленого зберігання даних створює нові виклики для традиційних концепцій відповідальності. Децентралізовані платформи ставлять під сумнів можливість застосування звичних механізмів контролю за контентом. Правова система повинна адаптуватися до постійних технологічних змін, зберігаючи баланс між інноваціями та захистом прав.

Економічні фактори відіграли значну роль у формуванні підходів до відповідальності онлайн-провайдерів. Бізнес-моделі цифрових платформ базуються на залученні користувачів та монетизації їх контенту. Покладання надмірної відповідальності на провайдерів може загрожувати їх бізнес-моделям та інноваціям. Водночас правовласники стверджують, що платформи несправедливо отримують прибутки від використання їх творів без належної

компенсації. Економічні інтереси різних груп стейкхолдерів впливають на розвиток правового регулювання. Соціальні рухи та громадські організації активно впливали на дискусію щодо відповідальності онлайн-провайдерів. Захисники свободи Інтернету попереджали про ризики цензури та надмірного контролю за контентом [59, с. 163]. Організації, що представляють інтереси творців, наполягали на посиленні захисту авторських прав у цифровому середовищі. Діалог між різними соціальними групами сприяв формуванню більш збалансованих підходів до регулювання відповідальності платформ.

Трансформація концепції авторського права під впливом цифрових технологій стала центральною темою дискусій останніх десятиліть. Традиційні принципи виключного права автора на контроль за використанням твору стикаються з реаліями масового цифрового копіювання. Концепція добросовісного використання та обмежень авторських прав набуває нового значення в контексті цифрових платформ. Пошук балансу між захистом прав творців та інтересами суспільства в доступі до культури залишається центральним викликом для правового регулювання.

Майбутні тенденції розвитку підходів до відповідальності онлайн-провайдерів пов'язані з подальшим посиленням регулювання великих платформ. Концепція пропорційної відповідальності передбачає диференціацію обов'язків залежно від розміру та впливу платформи. Регуляторні пісочниці дозволяють тестувати нові підходи до регулювання без загрози для інновацій. Міжнародна координація буде мати вирішальне значення для забезпечення ефективного регулювання транснаціональних цифрових платформ. Конвергенція національних підходів до регулювання відповідальності онлайн-провайдерів є помітною тенденцією останніх років. Різні країни запозичують один у одного успішні практики та механізми регулювання [35, с. 134]. Міжнародний діалог між регуляторами сприяє формуванню спільного розуміння проблем цифрового піратства. Попри збереження національних особливостей, спостерігається рух до більш уніфікованих стандартів відповідальності цифрових платформ у глобальному масштабі.

Уроки історичної еволюції підходів до відповідальності посередників свідчать про необхідність гнучкого та адаптивного правового регулювання. Правова система повинна встигати за технологічними змінами, залишаючись при цьому передбачуваною для всіх учасників ринку. Баланс між захистом авторських прав, свободою вираження поглядів та розвитком інновацій залишається центральним орієнтиром для подальшого розвитку законодавства. Історичний досвід демонструє, що ефективне регулювання можливе лише за умови врахування інтересів усіх зацікавлених сторін та готовності до постійної адаптації правових норм до змінюваних реалій цифрового світу.

Висновок до розділу 1

Аналіз теоретико-правових засад відповідальності онлайн-провайдерів за порушення авторського права дозволяє сформулювати ряд принципових висновків. Правова природа відносин між власниками авторських прав та онлайн-провайдерами характеризується складною структурою взаємодії, що формується на перетині приватноправових та публічно-правових норм. Ці відносини відображають фундаментальну напругу між інтересами захисту інтелектуальної власності та забезпечення свободи інформаційного обміну в цифровому середовищі. Визначення правового статусу онлайн-провайдерів як пасивних технічних посередників або активних учасників процесу поширення контенту має вирішальне значення для встановлення меж їх відповідальності.

Співвідношення міжнародного та національного права у регулюванні відповідальності цифрових платформ демонструє складну систему взаємодії правових норм різних рівнів. Міжнародні договори встановлюють базові стандарти захисту авторських прав, що конкретизуються національним законодавством з урахуванням специфіки правових систем. Принципи первинності міжнародного права та субсидіарності національного регулювання забезпечують баланс між уніфікацією правових підходів та збереженням національного суверенітету. Регіональні системи права, зокрема право

Європейського Союзу, відіграють посередницьку роль у гармонізації національних підходів до регулювання відповідальності онлайн-провайдерів.

Історична еволюція підходів до відповідальності посередників за поширення контенту відображає трансформацію суспільних уявлень про роль інформаційних посередників у процесі комунікації. Перехід від традиційних медіа до цифрових платформ потребував перегляду класичних доктрин відповідальності видавців та створення нових правових рамок для онлайн-провайдерів. Формування концепції обмеженої відповідальності та режиму безпечної гавані у 1990-х роках забезпечило розвиток Інтернету як платформи для вільного обміну інформацією. Сучасний етап характеризується посиленням регулювання великих цифрових платформ та покладанням на них додаткових обов'язків щодо контролю за контентом.

Теоретико-правовий аналіз засвідчує необхідність постійної адаптації правового регулювання до технологічних змін та еволюції бізнес-моделей цифрових платформ. Майбутній розвиток законодавства повинен забезпечувати баланс між ефективним захистом авторських прав, збереженням простору для інновацій та гарантуванням фундаментальних прав людини у цифровому середовищі.

РОЗДІЛ 2

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА НАЦІОНАЛЬНІ МОДЕЛІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОНЛАЙН-ПРОВАЙДЕРІВ

2.1. Міжнародні правові стандарти відповідальності цифрових платформ: Бернська конвенція, Договори ВОІВ та їх імплементація

Міжнародно-правове регулювання відповідальності цифрових платформ базується на системі багатосторонніх договорів, що встановлюють базові стандарти охорони авторських прав у транскордонному контексті. Бернська конвенція про охорону літературних та художніх творів 1886 року становить фундамент міжнародного авторського права та передбачає мінімальні стандарти захисту, які держави-учасниці зобов'язані забезпечувати на своїй території [50, с. 446]. Конвенція встановлює принцип національного режиму, відповідно до якого твори, створені в одній державі-учасниці, мають отримувати в інших державах-учасницях такий самий захист, як і національні твори [7, с. 228]. Автоматична охорона творів без необхідності виконання будь-яких формальностей є базовим принципом Бернської конвенції, що має фундаментальне значення для функціонування системи міжнародного авторського права.

Структура міжнародно-правового регулювання авторського права характеризується багаторівневістю та комплексним підходом до встановлення стандартів захисту. Бернська конвенція передбачає мінімальний строк охорони авторських прав протягом життя автора та п'ятдесяти років після його смерті [50, с. 447]. Конвенція визначає перелік виключних прав автора, включаючи право на відтворення, право на переклад, право на публічне виконання та інші способи використання творів. Держави-учасниці мають право встановлювати більш високий рівень захисту авторських прав порівняно з мінімальними стандартами, передбаченими конвенцією. Принцип незалежності охорони, закріплений у Бернській конвенції, означає, що користування авторськими правами та їх здійснення не залежать від існування охорони в країні походження

твору. Автори можуть захищати свої права в будь-якій державі-учасниці незалежно від того, чи існує охорона їх творів у країні походження. Цей принцип має особливе значення в контексті цифрового середовища, де твори можуть поширюватися одночасно в багатьох юрисдикціях. Механізми захисту авторських прав повинні бути доступними для іноземних правовласників на тих самих умовах, що і для національних суб'єктів.

Договори Всесвітньої організації інтелектуальної власності 1996 року адаптували міжнародні стандарти авторського права до викликів цифрової епохи. Договір ВОІВ про авторське право встановив нові норми щодо охорони творів у цифровому форматі та визначив відповідальність онлайн-провайдерів [50, с. 449]. Стаття 8 Договору ВОІВ про авторське право 1996 р. передбачає виключне право авторів дозволити доведення їх творів до загального відома шляхом будь-якого дротового або бездротового зв'язку, включаючи розміщення в мережі Інтернет [23, ст. 8]. Стаття 11 того самого договору зобов'язує держави-учасниці забезпечити належний правовий захист і ефективні засоби правового захисту проти обходу технічних засобів захисту [23, ст. 11]. Немічев Д. А. зазначає, що ці положення адаптували міжнародні норми до реалій цифрового поширення [50, с. 449–380]. Вважаємо, що обов'язок захисту технічних заходів безпосередньо стосується відповідальності онлайн-провайдерів: надання засобів обходу таких заходів може тягнути відповідальність провайдера незалежно від режиму безпечної гавані.

Особливе значення для регулювання відповідальності онлайн-провайдерів має стаття 11 Договору ВОІВ про авторське право, що передбачає обов'язок держав-учасниць забезпечити належний правовий захист та ефективні засоби правового захисту проти обходу технічних засобів захисту. Положення договору зобов'язують держави встановити відповідальність за дії, спрямовані на усунення або обхід технологічних заходів захисту авторських прав [50, с. 380]. Онлайн-провайдери можуть нести відповідальність за надання засобів або послуг, що дозволяють обходити технічні засоби захисту. Імплементация цих

положень у національне законодавство різних країн відбувалася з урахуванням специфіки правових систем та технологічних можливостей.

Таблиця 2.1

**Основні міжнародні договори у сфері авторського права та їх
положення щодо цифрових платформ**

Міжнародний договір	Рік прийняття	Основні положення щодо онлайн-провайдерів	Кількість держав-учасниць (станом на 2025 р.)
Бернська конвенція про охорону літературних та художніх творів	1886 (остання редакція 1971)	Принцип національного режиму; мінімальні стандарти охорони; не містить спеціальних положень про цифрових провайдерів	181
Договір ВОІВ про авторське право (WCT)	1996	Право на доведення до загального відома; захист технічних засобів; обмеження відповідальності провайдерів	114
Договір ВОІВ про виконання і фонограми (WPPT)	1996	Права виконавців та виробників фонограм у цифровому середовищі; захист від обходу технічних засобів	112
Угода TRIPS (Світова організація торгівлі)	1994	Мінімальні стандарти захисту інтелектуальної власності; процедури забезпечення дотримання прав	164

Джерело: складено автором на основі [43, с. 446-380; 71, с. 180-185]

Договір ВОІВ про виконання і фонограми розширив міжнародно-правовий захист на суміжні права в цифровому середовищі. Виконавці та виробники фонограм отримали виключне право на доведення до загального відома своїх виконань та фонограм у цифровому форматі [50, с. 381]. Договір передбачає

аналогічні положення щодо захисту технічних засобів та інформації про управління правами. Онлайн-платформи, що надають доступ до музичних творів та фонограм, повинні дотримуватися вимог договору щодо отримання дозволів від правовласників. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності TRIPS встановила обов'язкові стандарти захисту інтелектуальної власності для всіх держав-членів Світової організації торгівлі. Угода визначає мінімальні вимоги до національного законодавства у сфері авторського права та передбачає ефективні механізми забезпечення дотримання прав [34, с. 45]. Частина III угоди присвячена процедурам забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності та встановлює вимоги до судових процедур, збирання доказів та заходів на кордоні. Держави-учасниці зобов'язані забезпечити наявність ефективних засобів правового захисту проти порушень авторських прав, включаючи порушення в цифровому середовищі.

Імплементация міжнародних стандартів у національне законодавство здійснюється різними способами залежно від правової системи держави. Деякі країни інкорпоруєть положення міжнародних договорів безпосередньо у внутрішнє законодавство, тоді як інші приймають спеціальні закони для імплементации міжнародних зобов'язань. Національні суди тлумачать внутрішнє законодавство у відповідності з міжнародними договорами у сфері авторського права. Процес імплементации вимагає адаптации міжнародних норм до специфіки національної правової системи та врахування особливостей національного ринку. Механізми забезпечення дотримання міжнародних стандартів включають як судові, так і позасудові процедури. Всесвітня організація інтелектуальної власності надає технічну допомогу державам-учасницям у імплементации договорів ВОІВ [81, с. 188]. Світова організація торгівлі має механізм вирішення спорів, що дозволяє державам-членам оскаржувати невиконання зобов'язань за угодою TRIPS [34, с. 47]. Міжнародний тиск та загроза торговельних санкцій стимулюють держави до належної імплементации міжнародних стандартів захисту авторських прав.

Обмеження та винятки з авторського права, передбачені міжнародними договорами, мають значення для визначення відповідальності онлайн-провайдерів. Бернська конвенція передбачає можливість встановлення обмежень авторських прав у певних випадках за умови дотримання трьохступеневого тесту. Договори ВОІВ зберегли можливість держав встановлювати обмеження та винятки з авторського права в цифровому середовищі [81, с. 184]. Трьохступеневий тест вимагає, щоб обмеження застосовувалися лише в певних особливих випадках, не суперечили нормальному використанню твору та необґрунтовано не зачіпали законні інтереси автора.

Принцип вичерпання прав не застосовується до цифрових копій творів згідно з доктриною, що склалася в міжнародному праві. На відміну від традиційних матеріальних носіїв, цифрове поширення творів розглядається як надання доступу, а не продаж копій. Онлайн-провайдери не можуть посилатися на принцип вичерпання прав для виправдання поширення цифрових копій творів без дозволу правовласників. Це положення має фундаментальне значення для визначення відповідальності цифрових платформ за незаконне поширення контенту. Технологічна нейтральність міжнародних стандартів авторського права означає, що права авторів захищаються незалежно від технологій, що використовуються для експлуатації творів. Договори ВОІВ сформульовані таким чином, щоб залишатися актуальними навіть при появі нових технологій поширення контенту [50, с. 380]. Право на доведення до загального відома охоплює будь-які форми інтерактивної передачі творів, включаючи стрімінгові сервіси та платформи для обміну контентом. Технологічна нейтральність забезпечує стабільність міжнародно-правового регулювання в умовах стрімкого технологічного прогресу.

Коллективне управління авторськими правами є механізмом, що сприяє ефективній імплементації міжнародних стандартів у цифровому середовищі. Організації колективного управління представляють інтереси правовласників у відносинах з онлайн-провайдерами та надають ліцензії на використання великих каталогів творів. Міжнародні договори не встановлюють обов'язку створення

систем колективного управління, але визнають їх роль у забезпеченні балансу інтересів авторів та користувачів. Транскордонне колективне ліцензування набуває особливого значення для глобальних цифрових платформ [81, с. 187].

Таблиця 2.2

**Імплементация положень Договорів ВОІВ щодо відповідальності
онлайн-провайдерів у різних юрисдикціях**

Юрисдикція	Рік імплементации Договорів ВОІВ	Основний законодавчий акт	Підхід до відповідальності провайдерів	Наявність режиму "безпечної гавані"
США	1998	Digital Millennium Copyright Act (DMCA)	Обмежена відповідальність за умови дотримання процедури notice-and-takedown	Так (Section 512)
Європейський Союз	2001/2019	Директива про електронну комерцію / Директива DSM	Поступове посилення відповідальності; стаття 17 DSM передбачає пряму відповідальність	Часткове звільнення з умовами
Китай	2006/2020	Закон про авторське право (з поправками)	Прямий контроль контенту; превентивні обов'язки провайдерів	Обмежене застосування
Японія	2000/2020	Copyright Act (з поправками)	Збалансований підхід; процедура повідомлення та видалення	Так
Австралія	2004/2018	Copyright Amendment Acts	Первинна відповідальність при наявності контролю над контентом	Умовне звільнення

Джерело: складено автором на основі [27, с. 128-134; 39, с. 78-82; 71, с. 186-189]

Співпраця між державами у забезпеченні дотримання міжнародних стандартів авторського права включає обмін інформацією та взаємну правову допомогу. Держави-учасниці міжнародних договорів співпрацюють у розслідуванні транскордонних порушень авторських прав та виконанні судових рішень [16, с. 46]. Міжнародні організації, такі як ВОІВ та Інтерпол, координують зусилля держав у боротьбі з цифровим піратством [81, с. 188]. Двосторонні угоди між країнами передбачають механізми співпраці правоохоронних органів у справах про порушення авторських прав онлайн-провайдерами. Гармонізація національних підходів до імплементації міжнародних стандартів є тривалим процесом, що відбувається через діяльність міжнародних організацій та регіональних інтеграційних об'єднань. Всесвітня організація інтелектуальної власності розробляє модельні закони та рекомендації щодо імплементації договорів ВОІВ [81, с. 189]. Регіональні організації, такі як Європейський Союз, встановлюють єдині стандарти для держав-членів, що перевищують мінімальні вимоги міжнародних договорів. Процес гармонізації сприяє створенню передбачуваного правового середовища для транснаціональних цифрових платформ.

Адаптація міжнародних стандартів до нових технологічних викликів відбувається через тлумачення існуючих положень та розробку додаткових міжнародних інструментів. Всесвітня організація інтелектуальної власності проводить дискусії щодо необхідності нового міжнародного договору про мовлення. Штучний інтелект та блокчейн-технології ставлять нові питання щодо авторства творів та механізмів захисту прав. Міжнародне співтовариство працює над адаптацією правових рамок до цих технологічних змін при збереженні базових принципів міжнародного авторського права. Роль судової практики в інтерпретації та застосуванні міжнародних стандартів авторського права є значною. Національні суди тлумачать положення міжнародних договорів при вирішенні справ про порушення авторських прав онлайн-провайдерами [8, с. 232]. Рішення судів різних юрисдикцій формують практику застосування

міжнародних норм до конкретних ситуацій у цифровому середовищі. Міжнародний обмін судовою практикою сприяє конвергенції національних підходів до тлумачення міжнародних стандартів.

Виклики глобалізації цифрового простору вимагають подальшого розвитку міжнародно-правового регулювання відповідальності онлайн-провайдерів. Існуючі міжнародні договори були укладені до появи сучасних соціальних мереж та платформ для обміну контентом. Необхідність балансування між захистом авторських прав, свободою вираження поглядів та розвитком інновацій вимагає перегляду окремих положень міжнародних стандартів. Міжнародне співтовариство працює над розробкою нових підходів до регулювання відповідальності цифрових платформ, що враховують інтереси всіх зацікавлених сторін.

Принцип пропорційності у застосуванні міжнародних стандартів означає, що заходи захисту авторських прав повинні бути співмірними з метою їх захисту та не створювати надмірних обмежень для користувачів. Держави мають право встановлювати обмеження відповідальності онлайн-провайдерів за умови забезпечення ефективного захисту прав авторів. Баланс між різними правами та інтересами є центральним принципом міжнародного авторського права [69, с. 9]. Імплементация міжнародних стандартів повинна враховувати необхідність забезпечення цього балансу в конкретних національних контекстах.

2.2. Порівняльний аналіз правових моделей відповідальності онлайн-провайдерів: американська доктрина "safe harbor" та китайська модель прямого контролю

Американська модель відповідальності онлайн-провайдерів базується на доктрині безпечної гавані, закріпленій у розділі 512 Закону про авторське право в цифрову епоху (Digital Millennium Copyright Act, DMCA) 1998 року. Розділ 512 Закону про авторське право у цифрову епоху (DMCA) 1998 р. встановлює чотири категорії онлайн-діяльності, що можуть користуватися обмеженням відповідальності: транзитна передача даних (§512(a)), системне кешування

(§512(b)), зберігання інформації на вимогу користувачів (§512(c)) та надання інформаційних посилальних інструментів (§512(d)) [18, §512]. Умовами звільнення від відповідальності є: відсутність фактичного знання або «червоних прапорів» порушення, відсутність прямої фінансової вигоди від порушень при наявності можливості контролю, оперативне видалення контенту після отримання повідомлення [18, §512(c)]. Кочина О. С. характеризує цей механізм як центральний елемент американської моделі [42, с. 87]. Погоджуємось: процедура notice and takedown є практично ефективною, проте феномен «whack-a-mole» — повторне завантаження видаленого контенту іншими користувачами — суттєво знижує її ефективність проти організованого піратства. Процедура "notice and takedown" становить центральний елемент американської моделі регулювання відповідальності онлайн-провайдерів. Правовласник, який виявив неправомірне використання свого твору на платформі, направляє провайдеру повідомлення про порушення, що містить ідентифікацію твору та неправомірного контенту. Провайдер зобов'язаний оперативно видалити або заблокувати доступ до оскаржуваного контенту після отримання належним чином оформленого повідомлення. Користувач, контент якого було видалено, має право подати зустрічне повідомлення, якщо вважає, що видалення було помилковим [46, с. 81].

Таблиця 2.3

Порівняльна характеристика американської та китайської моделей відповідальності онлайн-провайдерів

Критерій порівняння	Американська модель (DMCA)	Китайська модель
Базовий принцип	Обмежена відповідальність (safe harbor)	Прямий контроль та превентивні обов'язки
Попередній контроль контенту	Не вимагається	Обов'язковий для певних категорій контенту
Процедура видалення контенту	Notice and takedown (після повідомлення)	Превентивна фільтрація + реагування на повідомлення

Продовження таблиці 2.3

Відповідальність за контент користувачів	Відсутня при дотриманні умов	Часткова навіть при дотриманні процедур
Реєстрація провайдера	Реєстрація агента для отримання повідомлень	Ліцензування діяльності
Політика щодо повторних порушників	Обов'язкова для звільнення від відповідальності	Обов'язкова з додатковими санкціями
Роль держави	Мінімальна (судовий контроль)	Активна (адміністративний контроль)
Баланс інтересів	Наголос на свободі вираження поглядів	Наголос на контролі та безпеці контенту

Джерело: складено автором на основі [42, с. 84-89; 46, с. 78-82; 64, с. 156-162]

Вимоги до повідомлення про порушення згідно з ДМСА включають підпис правовласника, ідентифікацію твору, що захищається авторським правом, ідентифікацію матеріалу, що порушує права, контактну інформацію заявника та заяву про добросовісність. Неналежно оформлене повідомлення не створює для провайдера обов'язку видаляти контент та не позбавляє його захисту безпечної гавані [42, с. 87]. Правовласник несе відповідальність за недобросовісне подання повідомлень, що містять завідомо неправдиву інформацію. Судова практика США сформувала додаткові критерії застосування доктрини безпечної гавані до діяльності онлайн-провайдерів. Суди встановили, що провайдери не повинні мати фактичного знання про конкретні випадки порушення або обізнаності про факти та обставини, з яких порушення є очевидним [45, с. 144]. Провайдер не повинен отримувати фінансову вигоду безпосередньо від діяльності, що порушує авторські права, якщо він має право та можливість контролювати таку діяльність. Концепція "willful blindness" (умисного ігнорування) розроблена судами для випадків, коли провайдери свідомо уникають знання про порушення [42, с. 88].

Критика американської моделі безпечної гавані фокусується на можливості зловживань з боку користувачів та недостатньому захисті прав авторів.

Правовласники стверджують, що процедура повідомлення та видалення неефективна у випадках масового завантаження неправомірного контенту. Феномен "whack-a-mole" описує ситуацію, коли після видалення неправомірного контенту він негайно завантажується знову іншими користувачами [46, с. 82]. Індустрія розваг наполягає на необхідності посилення відповідальності великих платформ та впровадження превентивних технологічних заходів.

Китайська модель регулювання відповідальності онлайн-провайдерів характеризується більш інтервенціоністським підходом та активною роллю держави в контролі за цифровим контентом. Закон Китайської Народної Республіки про авторське право у редакції 2020 року встановлює обов'язки онлайн-провайдерів щодо попередження порушень авторських прав [64, с. 157]. Провайдери повинні встановити механізми попередньої перевірки контенту для певних категорій матеріалів. Система ліцензування діяльності інтернет-провайдерів дозволяє державним органам здійснювати контроль за дотриманням вимог законодавства.

Концепція "червоного прапора" у китайському законодавстві передбачає відповідальність провайдерів за контент, щодо якого вони знали або повинні були знати про його неправомірний характер. На відміну від американської моделі, китайське законодавство встановлює більш широке тлумачення поняття "повинен був знати" [64, с. 159]. Провайдери зобов'язані здійснювати розумні заходи перевірки контенту, що завантажується користувачами. Недотримання обов'язків попередньої перевірки може призвести до адміністративної відповідальності навіть за відсутності фактичного знання про конкретні порушення. Система адміністративного нагляду за діяльністю онлайн-провайдерів у Китаї передбачає активну роль державних органів у виявленні та припиненні порушень авторських прав. Національне управління з авторського права та кіберпростору здійснює моніторинг діяльності цифрових платформ [64, с. 161]. Провайдери зобов'язані співпрацювати з державними органами та надавати інформацію про користувачів, що порушують авторські права.

Адміністративні санкції включають штрафи, призупинення діяльності та анулювання ліцензій.

Таблиця 2.4

**Статистика ефективності різних моделей регулювання
відповідальності онлайн-провайдерів (2020-2024 рр.)**

Показник	США (модель DMCA)	Китай	Європейський Союз (до DSM)	Європейський Союз (після DSM)
Середня кількість повідомлень про порушення на рік (млн)	850-1200	320-450	180-250	280-380
Середній час видалення контенту (години)	24-48	6-12	36-72	12-24
Відсоток помилково видаленого контенту (%)	4-7	12-18	5-8	6-9
Кількість судових спорів на рік	2300-2800	450-600	1100-1400	900-1200
Відсоток платформ з автоматичними системами фільтрації (%)	35-45	85-95	25-35	70-85
Рівень задоволеності правовласників (бали з 10)	4,5-5,2	6,8-7,4	4,2-4,9	5,8-6,5
Рівень задоволеності користувачів (бали з 10)	6,5-7,1	4,2-4,8	6,8-7,3	5,5-6,2

Джерело: складено автором на основі аналізу даних [14, с. 68-71; 42, с. 88-92; 64, с. 160-164]

Превентивні технологічні заходи є обов'язковими для великих онлайн-платформ у Китаї. Провайдери повинні впроваджувати системи автоматичного виявлення та блокування неправомірного контенту. Технології розпізнавання цифрових відбитків (fingerprinting) використовуються для ідентифікації творів, захищених авторським правом [78, с. 86]. Штучний інтелект застосовується для аналізу та фільтрації контенту перед його публікацією. Провайдери, що не впроваджують такі системи, можуть бути притягнені до відповідальності навіть

за відсутності конкретних порушень. Обов'язки онлайн-провайдерів щодо співпраці з правовласниками в китайській моделі є більш широкими порівняно з американською системою. Провайдери повинні встановлювати механізми оперативного зв'язку з правовласниками та розглядати їх скарги. Законодавство передбачає можливість укладення угод між провайдерами та організаціями колективного управління щодо ліцензування контенту. Провайдери зобов'язані надавати правовласникам інформацію про користувачів, що систематично порушують авторські права.

Порівняльний аналіз американської та китайської моделей демонструє фундаментальні відмінності у підходах до балансування інтересів різних сторін. Американська модель надає пріоритет свободі вираження поглядів та мінімізації втручання держави в діяльність приватних платформ. Китайська модель акцентує увагу на контролі за контентом та превентивних обов'язках провайдерів. Обидві моделі мають як переваги, так і недоліки з точки зору ефективності захисту авторських прав та забезпечення свободи Інтернету. Економічні наслідки різних моделей регулювання відповідальності онлайн-провайдерів є предметом дискусій у науковій літературі та серед практиків. Американська модель сприяла розвитку потужної індустрії цифрових платформ, що стали глобальними лідерами ринку [46, с. 83]. Критики стверджують, що це відбулося за рахунок недостатнього захисту прав авторів та створення "value gap" між прибутками платформ та винагородою творців. Китайська модель забезпечує більш сувору охорону авторських прав, але може стримувати інновації та створювати бар'єри для входу на ринок.

Вплив різних моделей на свободу вираження поглядів та доступ до інформації є предметом занепокоєння правозахисних організацій. Американська модель критикується за можливість зловживань механізмом повідомлення та видалення для цензури легального контенту. Китайська модель викликає занепокоєння щодо надмірного контролю держави за цифровим контентом та обмеження свободи слова. Баланс між захистом авторських прав та

гарантуванням фундаментальних прав людини залишається центральним викликом для обох моделей.

Гібридні моделі регулювання відповідальності онлайн-провайдерів намагаються поєднати елементи різних підходів. Деякі юрисдикції запроваджують диференційовану відповідальність залежно від розміру та типу платформи. Великі провайдери можуть бути зобов'язані впроваджувати превентивні технологічні заходи, тоді як малі платформи користуються більш ліберальним режимом. Принцип пропорційності у встановленні обов'язків провайдерів забезпечує баланс між ефективним захистом прав та збереженням конкурентного ринку. Адаптація правових моделей до нових технологічних викликів вимагає постійного перегляду законодавства. Поява нових типів платформ, таких як децентралізовані мережі та сервіси на основі блокчейн, ставить під сумнів застосовність традиційних підходів до регулювання відповідальності [78, с. 87]. Штучний інтелект створює як нові можливості для захисту авторських прав, так і нові ризики помилкового блокування легального контенту. Законодавці різних країн працюють над адаптацією правових рамок до цих технологічних змін.

Міжнародна конвергенція правових моделей відповідальності онлайн-провайдерів відбувається через обмін досвідом та гармонізацію підходів. Деякі елементи американської моделі були запозичені іншими юрисдикціями, включаючи процедуру повідомлення та видалення. Водночас спостерігається тенденція до посилення відповідальності великих платформ, що наближає законодавство різних країн до більш інтервенціоністських підходів. Міжнародні організації сприяють діалогу між державами щодо найкращих практик регулювання цифрових платформ [81, с. 190]. Роль судової практики у розвитку та адаптації правових моделей є визначальною. Американські суди постійно уточнюють межі застосування доктрини безпечної гавані до нових ситуацій. Китайські суди інтерпретують положення законодавства про обов'язки провайдерів з урахуванням конкретних обставин справ. Судові рішення

формують практику застосування абстрактних правових норм до реальних випадків діяльності онлайн-платформ.

Перспективи розвитку правових моделей відповідальності онлайн-провайдерів пов'язані з пошуком оптимального балансу між різними інтересами. Американська модель може еволюціонувати в напрямку посилення відповідальності великих платформ при збереженні базових принципів обмеженої відповідальності. Китайська модель може стати більш гнучкою з урахуванням критики щодо надмірного контролю. Міжнародна співпраця та обмін досвідом сприятимуть формуванню більш ефективних та збалансованих підходів до регулювання відповідальності цифрових платформ за порушення авторських прав.

2.3. Наддержавне регулювання в Європейському Союзі: Директива про електронну комерцію, Директива DSM, Акт про цифрові послуги (DSA) та практика Суду ЄС

Директива 2000/31/ЄС про електронну комерцію встановила базові рамки регулювання відповідальності онлайн-провайдерів у Європейському Союзі. Директива передбачає звільнення провайдерів від відповідальності за інформацію, яку вони передають або зберігають, за певних умов. Стаття 14 Директиви 2000/31/ЄС про електронну комерцію встановлює: провайдер хостингових послуг не несе відповідальності за збережену інформацію за умови, що він (а) не має фактичного знання про неправомірний характер діяльності або інформації і (б) після отримання такого знання оперативно видаляє інформацію або обмежує до неї доступ [19, ст. 14]. Стаття 15 тієї самої директиви прямо забороняє державам-членам покладати на провайдерів загальний обов'язок моніторингу переданої або збереженої інформації [19, ст. 15]. Добрянська Н. В. зазначає, що ця заборона була покликана стимулювати розвиток цифрового ринку [21, с. 105]. Вважаємо, що заборона загального моніторингу залишається виправданою для малих і середніх платформ, однак для дуже великих платформ

із мільярдами користувачів вона фактично блокувала ефективний захист авторських прав, що й зумовило прийняття Директиви DSM 2019 р.

Принцип країни походження, закріплений у Директиві про електронну комерцію, означає, що постачальники послуг інформаційного суспільства підлягають регулюванню держави-члена, в якій вони встановлені. Провайдери, що надають послуги в різних державах-членах, повинні дотримуватися лише вимог законодавства країни свого заснування. Цей принцип сприяє функціонуванню єдиного цифрового ринку та усуває бар'єри для транскордонного надання послуг. Держави-члени зобов'язані забезпечити вільне надання послуг інформаційного суспільства з інших держав-членів [67, с. 18].

Судова практика Суду Європейського Союзу уточнила застосування положень Директиви про електронну комерцію до діяльності онлайн-платформ. Рішення у справі L'Oréal v eBay встановило, що провайдер не може посилатися на звільнення від відповідальності, якщо він відіграє активну роль, що надає йому знання або контроль над даними [14, с. 66]. Суд визначив, що провайдери зобов'язані оперативно видаляти неправомірний контент після отримання повідомлення від правовласника. Рішення у справі Google France встановило межі застосування режиму звільнення від відповідальності до діяльності пошукових систем.

Таблиця 2.5

Еволюція регулювання відповідальності онлайн-провайдерів в Європейському Союзі

Нормативний акт	Рік прийняття	Основні положення щодо відповідальності	Вплив на провайдерів	Обмеження
Директива про електронну комерцію 2000/31/ЄС	2000	Звільнення від відповідальності при відсутності знання; заборона загального моніторингу	Широке звільнення при дотриманні умов	Неефективність проти масових порушень

Продовження таблиці 2.5

Директива про авторське право на єдиному цифровому ринку 2019/790	2019	Стаття 17: пряма відповідальність платформ за контент користувачів; обов'язок отримання ліцензій	Значне посилення відповідальності великих платформ	Застосовується лише до певних типів платформ
Акт про цифрові послуги (DSA) 2022/2065	2022	Диференційовані обов'язки залежно від розміру; прозорість модерації контенту	Додаткові процедурні обов'язки; посилення контролю	Не змінює базові принципи звільнення від відповідальності
Акт про цифрові ринки (DMA) 2022/1925	2022	Спеціальні обов'язки для "воротарів"; забезпечення справедливих умов	Додаткові зобов'язання для найбільших платформ	Фокус на конкуренції, а не на авторському праві

Джерело: складено автором на основі [14, с. 64-72; 21, с. 105-110; 41, с. 82-88]

Директива 2019/790 про авторське право на єдиному цифровому ринку (DSM Directive) внесла радикальні зміни у регулювання відповідальності онлайн-платформ за контент користувачів. Стаття 17 Директиви (ЄС) 2019/790 (Директива DSM) встановлює, що постачальники послуг обміну онлайн-контентом здійснюють «акт публічної комунікації» при наданні публічного доступу до творів, завантажених користувачами, і несуть за це пряму відповідальність — якщо не отримали дозволу від правовласників [20, ст. 17(1)]. Для звільнення від відповідальності платформа повинна довести, що доклала «найкращих зусиль» для отримання ліцензій, забезпечила недоступність конкретних творів за повідомленням правовласника та діяла оперативно після отримання обґрунтованого повідомлення [20, ст. 17(4)]. Коршун О. Т. кваліфікує цю норму як революційну зміну парадигми відповідальності [41, с. 84]. Погоджуємось: стаття 17 вперше на рівні обов'язкового наднаціонального права

визнала платформи обміну контентом повноцінними суб'єктами акту публічної комунікації, що є концептуальним переломом порівняно з пасивною моделлю Директиви про електронну комерцію. Винятки для малих та середніх платформ передбачені статтею 17 Директиви DSM з метою запобігання надмірному регуляторному тягарю для стартапів. Нові сервіси, що функціонують менше трьох років та мають річний оборот менше 10 мільйонів євро, підлягають полегшеному режиму відповідальності [41, с. 87]. Такі платформи звільняються від відповідальності, якщо вони діяли оперативно після отримання повідомлення та докладали найкращих зусиль для запобігання повторному завантаженню. Принцип пропорційності забезпечує, що обов'язки платформ співмірні з їх технічними та фінансовими можливостями.

Імплементация Директиви DSM у національне законодавство держав-членів ЄС відбувалася з урахуванням специфіки правових систем та викликала дискусії щодо балансу між захистом авторських прав та свободою вираження поглядів. Німеччина прийняла закон, що передбачає презумпцію правомірності використання коротких уривків творів користувачами [41, с. 88]. Франція встановила детальні правила щодо процедур повідомлення та оскарження рішень про видалення контенту. Польща оскаржила окремі положення директиви в Суді ЄС, посиляючись на порушення принципу свободи вираження поглядів.

Акт про цифрові послуги (Digital Services Act, DSA) 2022 року встановив гармонізовані правила для всіх посередницьких послуг у Європейському Союзі та впровадив диференційований підхід до регулювання залежно від розміру платформи. Регламент передбачає базові обов'язки для всіх постачальників посередницьких послуг, додаткові обов'язки для хостингових провайдерів, посилені зобов'язання для онлайн-платформ та найбільш суворі вимоги для дуже великих онлайн-платформ [60, с. 8]. Дуже великі платформи визначаються як ті, що мають понад 45 мільйонів активних користувачів у ЄС. Ці платформи підлягають додатковому нагляду з боку Європейської Комісії.

**Порівняльна характеристика обов'язків онлайн-провайдерів за
різними актами ЄС**

Категорія обов'язків	Директива про електронну комерцію	Директива DSM (стаття 17)	Акт про цифрові послуги (DSA)
Звільнення від відповідальності	Широке звільнення при відсутності знання	Обмежене застосування до платформ обміну контентом	Збереження базового принципу з уточненнями
Обов'язок моніторингу контенту	Заборона загального моніторингу	Обов'язок запобігання доступу до неправомірних творів	Заборона загального моніторингу; конкретні обов'язки для VLOP
Процедура повідомлення та дії	Не деталізована	Детальні вимоги; механізм оскарження	Стандартизована процедура для всіх типів неправомірного контенту
Прозорість	Мінімальні вимоги	Звітність щодо використання автоматичних інструментів	Детальні вимоги до звітності та прозорості алгоритмів
Співпраця з правовласниками	Не визначена	Обов'язок діалогу та співпраці	Загальні вимоги до обробки повідомлень
Оцінка ризиків	Не передбачена	Не передбачена	Обов'язкова для VLOP щодо системних ризиків

Джерело: складено автором на основі [14, с. 65-72; 41, с. 84-89; 60, с. 6-11]

Обов'язки прозорості згідно з Актом про цифрові послуги включають публікацію звітів про модерацію контенту, надання інформації користувачам про причини видалення або обмеження доступу до контенту та забезпечення прозорості роботи рекомендаційних алгоритмів. Онлайн-платформи повинні публікувати щорічні звіти, що містять інформацію про кількість отриманих повідомлень, вжиті заходи та результати оскаржень. Дуже великі платформи

зобов'язані забезпечити доступ дослідників до даних для аналізу системних ризиків. Прозорість рекламних систем включає обов'язок надання інформації користувачам про параметри, використані для показу персоналізованої реклами.

Механізм оскарження рішень про модерацію контенту є обов'язковим елементом системи, передбаченої Актом про цифрові послуги. Користувачі мають право оскаржувати рішення платформи про видалення контенту або призупинення доступу до сервісу [60, с. 10]. Платформи повинні забезпечити внутрішню процедуру оскарження та співпрацювати з сертифікованими позасудовими органами врегулювання спорів. Користувачі, які вважають, що їх права були порушені, мають право звернутися до національних судових органів.

Оцінка системних ризиків для дуже великих онлайн-платформ передбачає аналіз потенційних негативних наслідків їх діяльності для різних суспільних інтересів. Платформи зобов'язані проводити щорічну оцінку ризиків, пов'язаних з поширенням неправомірного контенту, негативним впливом на здійснення основних прав та маніпулюванням сервісом. На основі оцінки ризиків платформи повинні вжити пропорційних та ефективних заходів для пом'якшення виявлених ризиків. Європейська Комісія здійснює нагляд за дотриманням цих обов'язків та може накладати значні штрафи за порушення [60, с. 12].

Практика Суду Європейського Союзу відіграє центральну роль у тлумаченні та застосуванні норм про відповідальність онлайн-провайдерів. Рішення у справі *YouTube and Cyando* встановило, що стаття 14 Директиви про електронну комерцію застосовується до платформ обміну відео [41, с. 86]. Суд визначив критерії активної ролі провайдера, за наявності якої він не може користуватися звільненням від відповідальності. Рішення у справі *Glawischnig-Piesczek v Facebook* встановило обов'язки платформ щодо видалення контенту, ідентичного визнаному судом неправомірним [41, с. 87].

Кейс 1: *Справа YouTube LLC and Cyando KG v Elsevier Inc. та інші* (Суд ЄС, 2021)

Справа YouTube проти видавництва Elsevier та інших правовласників стала знаковою для визначення меж відповідальності платформ обміну відео за контент, завантажений користувачами. Німецький Федеральний суд звернувся до Суду ЄС з преюдиціальним запитом щодо тлумачення статті 14 Директиви про електронну комерцію [41, с. 86]. Правовласники стверджували, що YouTube не може користуватися звільненням від відповідальності, оскільки платформа відіграє активну роль в організації та поширенні контенту користувачів.

Суд ЄС встановив критерії визначення активної ролі провайдера, за наявності якої він втрачає право на звільнення від відповідальності згідно зі статтею 14 Директиви про електронну комерцію. Суд зазначив, що надання допомоги користувачам у завантаженні контенту, автоматичне індексування відео та використання алгоритмів рекомендацій самі по собі не позбавляють провайдера права на звільнення. Проте провайдер відіграє активну роль, якщо він надає знання або контроль над даними, зберігаючи їх за вимогою користувача.

Рішення Суду ЄС підтвердило застосовність статті 14 Директиви про електронну комерцію до платформ обміну відео, таких як YouTube. Суд відхилив аргументи правовласників про те, що такі платформи автоматично несуть відповідальність за весь контент користувачів [41, с. 87]. Водночас Суд встановив, що провайдери повинні оперативно видаляти неправомірний контент після отримання конкретних повідомлень від правовласників. Рішення збалансувало інтереси захисту авторських прав та забезпечення функціонування платформ для обміну контентом.

Інтерпретація поняття "активна роль" провайдера Судом ЄС має вирішальне значення для визначення меж застосування режиму звільнення від відповідальності. Суд встановив, що провайдер відіграє активну роль, якщо він надає допомогу, що полягає зокрема в оптимізації подання пропозицій про продаж або їх просуванні [14, с. 67]. Автоматичне індексування та ранжування інформації само по собі не свідчить про активну роль. Провайдер, що вибирає,

упорядковує або просуває контент певним чином, може втратити захист звільнення від відповідальності.

Кейс 2: Впровадження Content ID на платформі YouTube (2007-2024)

Система Content ID, розроблена компанією Google для платформи YouTube, представляє практичний приклад добровільного впровадження технологічних заходів захисту авторських прав онлайн-провайдером. Система була запущена у 2007 році як відповідь на тиск правовласників щодо масових порушень авторських прав на платформі [78, с. 85]. Content ID використовує технологію цифрових відбитків для автоматичного виявлення завантаженого користувачами контенту, що співпадає з творами, зареєстрованими правовласниками в системі.

Функціонування системи Content ID базується на створенні правовласниками довідкових файлів творів та встановленні політики щодо виявленого контенту. Правовласники можуть обрати одну з трьох опцій: блокування відео, відстеження статистики переглядів або монетизація через розміщення реклами з отриманням доходу. Система автоматично сканує кожне завантажене відео та порівнює його з базою довідкових файлів. У випадку співпадіння застосовується обрана правовласником політика без необхідності ручного повідомлення про порушення.

Результати функціонування Content ID демонструють ефективність технологічних рішень у захисті авторських прав при масовому завантаженні контенту користувачами. За даними YouTube, через систему Content ID було виплачено правовласникам понад 8 мільярдів доларів США доходів від монетизації контенту користувачів (2007-2023) [78, с. 87]. Водночас система критикується за помилкове блокування легального контенту та недостатню прозорість процесу оскарження рішень. Досвід Content ID показує можливість балансування між захистом авторських прав та функціонуванням платформ обміну контентом через застосування автоматизованих технологічних рішень.

Балансування між захистом авторських прав та свободою вираження поглядів є центральним принципом європейського підходу до регулювання

відповідальності онлайн-провайдерів. Директива DSM містить спеціальні положення про захист легального використання творів користувачами [41, с. 88]. Стаття 17(7) передбачає, що співпраця між провайдерами та правовласниками не повинна призводити до запобігання доступності творів, завантажених користувачами, які не порушують авторське право. Держави-члени зобов'язані забезпечити, що користувачі можуть посилатися на існуючі винятки та обмеження авторського права.

Координація між різними актами ЄС щодо регулювання цифрових платформ забезпечує комплексний підхід до різних аспектів їх діяльності. Акт про цифрові послуги встановлює горизонтальні правила для всіх типів контенту, тоді як Директива DSM містить спеціальні положення для авторського права [21, с. 110]. Акт про цифрові ринки регулює конкурентні аспекти діяльності найбільших платформ. Ефективність регулювання залежить від узгодженого застосування цих актів та координації діяльності національних органів.

Виклики імплементації нового законодавства ЄС включають технічні, правові та організаційні аспекти. Платформи повинні адаптувати свої системи модерації контенту до вимог нового законодавства. Держави-члени зобов'язані створити національні органи нагляду та забезпечити їх координацію з Європейською Комісією [21, с. 111]. Малі та середні платформи можуть стикатися з труднощами у виконанні нових вимог. Міжнародні платформи повинні адаптувати свої глобальні практики до специфічних вимог європейського законодавства.

Перспективи розвитку європейського регулювання відповідальності онлайн-провайдерів пов'язані з оцінкою ефективності нових актів та їх можливою ревізією. Європейська Комісія здійснюватиме моніторинг застосування Акта про цифрові послуги та Директиви DSM [60, с. 14]. Практика національних судів та Суду ЄС формуватиме конкретне тлумачення положень нового законодавства [41, с. 91]. Баланс між захистом авторських прав, забезпеченням свободи вираження поглядів та розвитком інновацій залишається центральним викликом для європейського регулятора. Європейський підхід

може стати моделлю для інших юрисдикцій у розробці збалансованого регулювання відповідальності цифрових платформ.

Висновок до розділу 2

Аналіз міжнародно-правового регулювання та національних моделей відповідальності онлайн-провайдерів дозволяє зробити висновок про складність та різноманітність підходів до цієї проблематики. Міжнародні правові стандарти, закріплені в Бернській конвенції та Договорах ВОІВ, встановлюють базові принципи охорони авторських прав у цифровому середовищі, проте залишають державам значну свободу у визначенні конкретних механізмів регулювання відповідальності посередників. Імплементация міжнародних стандартів у національне законодавство відбувається з урахуванням специфіки правових систем, культурних традицій та економічних інтересів держав.

Порівняльний аналіз американської моделі безпечної гавані та китайської моделі прямого контролю демонструє два протилежні полюси регулювання відповідальності онлайн-провайдерів. Американська модель надає пріоритет свободі вираження поглядів та мінімальному втручанням держави, встановлюючи обмежену відповідальність провайдерів за умови дотримання процедури повідомлення та видалення. Китайська модель акцентує увагу на превентивних обов'язках провайдерів та активній ролі держави в контролі за цифровим контентом. Обидві моделі мають переваги та недоліки з точки зору ефективності захисту авторських прав, забезпечення свободи Інтернету та стимулювання інновацій у цифровій економіці.

Європейський Союз розробив власну модель регулювання, що намагається збалансувати різні інтереси через комплексну систему директив та регламентів. Директива DSM внесла радикальні зміни у регулювання відповідальності платформ обміну контентом, встановивши пряму відповідальність за твори користувачів. Акт про цифрові послуги запровадив диференційований підхід до регулювання залежно від розміру платформи та посилив вимоги до прозорості й підзвітності цифрових посередників. Практика Суду ЄС відіграє центральну

роль у тлумаченні положень європейського законодавства та забезпеченні балансу між захистом авторських прав та фундаментальними правами людини. Європейська модель може стати орієнтиром для інших юрисдикцій у розробці збалансованого регулювання відповідальності онлайн-провайдерів за порушення авторських прав.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОНЛАЙН-ПРОВАЙДЕРІВ

3.1. Прогалини та колізії у чинному міжнародному регулюванні відповідальності цифрових платформ за порушення авторського права

Прогалини у міжнародному регулюванні відповідальності цифрових платформ виникають внаслідок відставання правових норм від стрімкого розвитку інформаційних технологій. Міжнародні договори у сфері авторського права, прийняті наприкінці ХХ століття, не передбачали появу сучасних моделей цифрових платформ, таких як соціальні мережі, стрімінгові сервіси та платформи обміну користувацьким контентом. Договори ВОІВ 1996 року встановили базові принципи охорони авторських прав у цифровому середовищі, проте залишили поза регулюванням багато аспектів діяльності онлайн-провайдерів [50, с. 380]. Відсутність чітких міжнародних стандартів щодо відповідальності посередників призвела до формування різноманітних національних моделей регулювання.

Колізії між національними правовими системами виникають внаслідок різного тлумачення та імплементації міжнародних стандартів авторського права. Деякі юрисдикції застосовують широке звільнення онлайн-провайдерів від відповідальності, тоді як інші встановлюють суворі обов'язки попереднього контролю за контентом. Конфлікт між американською доктриною безпечної гавані та європейською моделлю посиленої відповідальності створює правову невизначеність для транснаціональних платформ. Провайдери змушені адаптувати свою діяльність до вимог різних юрисдикцій, що призводить до фрагментації глобального цифрового простору.

Відсутність міжнародного консенсусу щодо обсягу обов'язків онлайн-провайдерів у попередженні порушень авторських прав є однією з найбільших прогалин чинного регулювання. Міжнародні договори не визначають, чи повинні провайдери здійснювати проактивний моніторинг контенту або лише

реагувати на повідомлення правовласників. Європейська директива про електронну комерцію заборонила загальний обов'язок моніторингу, проте Директива DSM встановила обов'язки превентивного характеру для певних категорій платформ [41, с. 84]. Така суперечність створює правову невизначеність та ускладнює міжнародну гармонізацію.

Проблема визначення застосовного права у транскордонних спорах щодо порушень авторських прав онлайн-провайдером залишається невирішеною на міжнародному рівні. Традиційний принцип *lex loci delicti* (закон місця вчинення правопорушення) важко застосувати до цифрового середовища, де порушення може відбуватися одночасно в багатьох юрисдикціях [41, с. 92]. Міжнародне приватне право не виробило єдиних підходів до визначення юрисдикції у справах про цифрові порушення авторських прав. Правовласники можуть обирати найбільш зручну для них юрисдикцію для пред'явлення позовів, що призводить до *forum shopping*.

Відсутність міжнародних стандартів щодо процедури повідомлення та видалення неправомірного контенту створює різноманітні національні практики. Деякі країни встановлюють детальні вимоги до форми та змісту повідомлень про порушення, тоді як інші обмежуються загальними положеннями. Термін, протягом якого провайдер повинен видалити контент після отримання повідомлення, варіюється від кількох годин до кількох днів залежно від юрисдикції. Відсутність уніфікованих стандартів ускладнює діяльність міжнародних платформ та знижує ефективність захисту авторських прав [51, с. 194].

Прогалина у регулюванні відповідальності за автоматизовані системи рекомендацій та алгоритми ранжування контенту є характерною для чинної системи міжнародного права. Алгоритми цифрових платформ активно впливають на поширення контенту, визначаючи, які твори побачать користувачі. Проте міжнародне право не визначає, чи тягне використання таких алгоритмів відповідальність провайдера за неправомірний контент. Платформи стверджують, що алгоритми є нейтральними технічними інструментами, тоді як

правовласники вбачають у них активне сприяння поширенню піратського контенту [40, с. 101]. Проблема колективної відповідальності провайдерів за дії множини користувачів залишається дискусійною у міжнародному праві. Масове завантаження неправомірного контенту різними користувачами створює ситуацію, коли провайдер фізично не може контролювати кожен випадок порушення. Правовласники вимагають від платформ впровадження автоматичних систем фільтрації, проте це викликає занепокоєння щодо захисту приватності та свободи вираження поглядів. Міжнародне право не встановлює чітких критеріїв пропорційності заходів, які провайдери повинні вживати для запобігання порушенням.

Відсутність міжнародних механізмів співпраці між правовласниками та онлайн-провайдерами різних юрисдикцій ускладнює ефективний захист авторських прав. Правовласник з однієї країни може стикатися з труднощами у взаємодії з провайдером, зареєстрованим в іншій юрисдикції. Мовні бар'єри, відмінності у правових процедурах та відсутність єдиної платформи для подання повідомлень про порушення знижують ефективність захисту прав у транскордонному контексті [35, с. 131]. Міжнародні організації лише починають розробляти механізми координації діяльності національних органів у цій сфері. Колізія між правом інтелектуальної власності та правом на приватність у контексті відповідальності онлайн-провайдерів не має чіткого вирішення на міжнародному рівні. Ефективний захист авторських прав може вимагати розкриття персональних даних користувачів, що порушують права. Проте право на приватність, закріплене в міжнародних договорах з прав людини, обмежує можливості розкриття такої інформації. Національні правові системи по-різному балансують між цими конкуруючими інтересами, що призводить до правової невизначеності.

Проблема визначення обсягу компенсації збитків у справах про порушення авторських прав онлайн-провайдерами не врегульована міжнародним правом. Деякі юрисдикції передбачають обчислення збитків на основі фактичних втрат правовласників, тоді як інші встановлюють *statutory damages* незалежно від

доведення розміру шкоди [36, с. 7]. Міжнародні договори не гармонізують підходи до визначення розміру відповідальності провайдерів. Це створює ситуацію, коли ідентичні порушення можуть призводити до різного обсягу відповідальності залежно від юрисдикції.

Відсутність міжнародних стандартів щодо строків давності для пред'явлення позовів про порушення авторських прав онлайн-провайдерами створює правову невизначеність. У деяких країнах строк давності обчислюється з моменту розміщення неправомірного контенту, тоді як в інших – з моменту виявлення порушення або з кожного випадку доступу до контенту. Тривале зберігання контенту на цифрових платформах ускладнює визначення моменту початку перебігу строку давності [51, с. 196]. Міжнародні договори не встановлюють єдиних правил обчислення строків давності у цифровому середовищі.

Прогалина у регулюванні відповідальності за декентралізовані платформи та peer-to-peer мережі є очевидною у чинній системі міжнародного права. Традиційна концепція відповідальності посередників передбачає наявність централізованого провайдера, який може контролювати контент [78, с. 87]. Децентралізовані технології, такі як блокчейн, ставлять під сумнів можливість застосування існуючих правових конструкцій. Міжнародне право не визначає, хто несе відповідальність за порушення авторських прав у децентралізованих мережах без єдиного оператора. Колізія між принципом національного режиму та необхідністю екстратериторіального застосування національного законодавства створює напругу у міжнародному регулюванні. Деякі держави намагаються поширити свою юрисдикцію на іноземні онлайн-провайдери, що надають послуги їх резидентам. Проте інші країни заперечують таке екстратериторіальне застосування законодавства, посилаючись на принцип суверенітету. Міжнародне право не виробило чітких критеріїв визначення меж національної юрисдикції у цифровому просторі.

Відсутність міжнародних механізмів забезпечення виконання судових рішень про відповідальність онлайн-провайдерів ускладнює ефективний захист

авторських прав. Судове рішення, винесене в одній юрисдикції, може бути не визнане або не виконане в іншій країні, де розташовані активи провайдера. Процедури визнання та виконання іноземних судових рішень є складними та тривалими. Міжнародні договори про правову допомогу не завжди поширюються на справи про порушення авторських прав у цифровому середовищі. Проблема взаємодії між різними міжнародними режимами захисту прав людини та прав інтелектуальної власності не має чіткого вирішення. Посилення відповідальності онлайн-провайдерів може суперечити міжнародним стандартам свободи вираження поглядів, встановленим Міжнародним пактом про громадянські і політичні права [59, с. 164]. Регіональні суди з прав людини формують власну практику щодо балансу між цими інтересами. Відсутність координації між різними міжнародними органами призводить до суперечливих підходів у різних правових системах.

Прогалина у регулюванні відповідальності за штучний інтелект, що використовується для створення або модерації контенту, є актуальною для сучасного міжнародного права. Системи штучного інтелекту можуть як порушувати авторські права через генерування схожого контенту, так і помилково блокувати легальний контент при модерації. Міжнародне право не визначає, чи несе провайдер відповідальність за дії алгоритмів штучного інтелекту. Питання про правосуб'єктність штучного інтелекту та можливість притягнення до відповідальності залишається невирішеним. Відсутність міжнародних стандартів щодо прозорості діяльності онлайн-провайдерів у сфері модерації контенту створює проблеми для оцінки ефективності захисту авторських прав. Провайдери зазвичай не розкривають детальну інформацію про кількість отриманих повідомлень про порушення та вжитих заходів [14, с. 71]. Відсутність єдиних стандартів звітності ускладнює порівняння практик різних платформ. Міжнародні організації лише починають розробляти рекомендації щодо прозорості діяльності цифрових платформ.

Колізія між правом автора на цілісність твору та практикою трансформативного використання контенту користувачами не має чітких

міжнародних стандартів. Користувачі цифрових платформ часто створюють похідні твори, що можуть як порушувати, так і підпадати під обмеження авторського права. Різні юрисдикції по-різному тлумачують концепцію добросовісного використання та трансформативності. Міжнародне право не гармонізує підходи до визначення меж допустимого використання творів у цифровому середовищі. Проблема так званого "value gap" між прибутками онлайн-платформ від використання контенту та винагородою, що отримують автори, залишається дискусійною на міжнародному рівні. Правовласники стверджують, що чинна система регулювання дозволяє платформам несправедливо використовувати твори без належної компенсації [40, с. 102]. Онлайн-провайдери заперечують наявність такого розриву, посиляючись на інвестиції у технології захисту авторських прав. Міжнародні договори не врегульовують питання про справедливий розподіл доходів від цифрової експлуатації творів.

Перспективи подолання прогалів та колізій у міжнародному регулюванні пов'язані з розробкою нових міжнародних інструментів та модернізацією існуючих договорів. Всесвітня організація інтелектуальної власності проводить консультації щодо можливості прийняття спеціального договору про відповідальність онлайн-провайдерів. Регіональні організації, такі як Європейський Союз, можуть стати лабораторіями для тестування нових підходів до регулювання [41, с. 90]. Ефективне вирішення проблем потребує міжнародної координації та готовності держав до компромісів у балансуванні різних інтересів.

3.2. Баланс інтересів: проблема співвідношення захисту авторських прав, свободи вираження поглядів та технологічних інновацій

Баланс між захистом авторських прав та свободою вираження поглядів становить фундаментальну дилему правового регулювання відповідальності онлайн-провайдерів. Авторське право обмежує можливості використання творів з метою захисту економічних та моральних інтересів авторів. Свобода

вираження поглядів, гарантована міжнародними договорами з прав людини, передбачає право на доступ до інформації та культури. Ці два принципи можуть вступати в конфлікт у контексті діяльності цифрових платформ, де користувачі масово створюють та поширюють контент. Надмірне посилення відповідальності онлайн-провайдерів може призвести до *overcensorship* – надмірної цензури легального контенту. Платформи, намагаючись уникнути відповідальності за порушення авторських прав, можуть блокувати контент превентивно, не розбираючись у законності його використання [59, с. 159]. Автоматичні системи фільтрації не завжди здатні розрізнити порушення авторського права та добросовісне використання творів. Помилкове видалення легального контенту обмежує право користувачів на свободу вираження поглядів та доступ до інформації.

Концепція добросовісного використання (*fair use*) та обмежень авторського права є механізмом балансування інтересів авторів та суспільства. Міжнародне право визнає право держав встановлювати обмеження авторського права для певних цілей, таких як цитування, пародія, освіта та дослідження [50, с. 448]. Проте застосування цих обмежень у цифровому середовищі ускладнюється масштабами поширення контенту. Онлайн-провайдери стикаються з труднощами у визначенні, чи підпадає конкретне використання твору під обмеження авторського права. Роль цифрових платформ як просторів для громадських дискусій та культурної експресії підкреслює необхідність захисту свободи вираження поглядів при регулюванні їх відповідальності. Соціальні мережі та платформи обміну контентом стали основними каналами комунікації для мільярдів людей. Обмеження доступу до контенту на цих платформах може мати серйозні наслідки для здійснення права на свободу вираження поглядів. Регулювання відповідальності провайдерів повинно враховувати їх роль як публічних просторів для комунікації.

Проблема автоматизованої модерації контенту та її впливу на свободу вираження поглядів є предметом активних дискусій. Використання алгоритмів штучного інтелекту для виявлення порушень авторських прав може призводити

до систематичних помилок [13, с. 203]. Алгоритми не завжди здатні врахувати контекст використання твору та застосувати обмеження авторського права. Відсутність людського розгляду кожного випадку збільшує ризик помилкового блокування легального контенту.

Баланс між захистом авторських прав та технологічними інноваціями є не менш складним аспектом регулювання відповідальності онлайн-провайдерів. Надмірна відповідальність може стримувати розвиток нових цифрових сервісів та інновацій. Стартапи та малі компанії можуть не мати ресурсів для впровадження дорогих систем контролю за контентом. Регуляторний тягар може створити бар'єри для входу на ринок та сприяти консолідації галузі навколо великих гравців. Принцип технологічної нейтральності у правовому регулюванні означає, що норми повинні застосовуватися однаково незалежно від використовуваних технологій. Проте на практиці різні технологічні рішення можуть мати різний вплив на баланс між захистом авторських прав та іншими інтересами [65, с. 240]. Централізовані платформи легше піддаються регулюванню порівняно з децентралізованими мережами. Регулювання повинно враховувати технологічні особливості без створення необґрунтованих переваг для певних моделей.

Економічні аспекти балансу інтересів включають питання про справедливий розподіл доходів від цифрової експлуатації творів. Автори стверджують, що онлайн-платформи отримують надмірні прибутки від використання їх творів. Провайдери вказують на значні інвестиції у технологічну інфраструктуру та створення можливостей для авторів досягти аудиторії. Питання про економічно ефективне регулювання залишається дискусійним. Культурні відмінності у сприйнятті балансу між правами авторів та правами користувачів впливають на національні підходи до регулювання. У деяких культурах домінує індивідуалістичний підхід з акцентом на виключних правах автора [42, с. 91]. В інших культурах більше значення надається колективному доступу до культурної спадщини. Ці культурні відмінності

ускладнюють досягнення міжнародного консенсусу щодо оптимального балансу інтересів.

Роль освітнього та наукового використання творів у цифровому середовищі підкреслює необхідність збереження обмежень авторського права. Цифрові платформи надають безпрецедентні можливості для доступу до освітніх матеріалів. Надмірний захист авторських прав може обмежити доступ до знань та стримувати розвиток освіти. Баланс між захистом прав авторів освітніх матеріалів та забезпеченням доступу до освіти є актуальним питанням регулювання. Проблема так званого "chilling effect" – стримуючого ефекту на свободу вираження поглядів внаслідок страху перед юридичними наслідками – є серйозною при посиленні відповідальності онлайн-провайдерів. Користувачі можуть утримуватися від публікації легального контенту через побоювання його видалення або блокування акаунту [59, с. 161]. Онлайн-провайдери можуть застосовувати надмірно обережну політику модерації, видаляючи контент при найменших сумнівах у його законності. Цей ефект може суттєво обмежити різноманітність контенту в цифровому просторі.

Механізми оскарження рішень про видалення контенту є необхідним елементом системи балансу інтересів. Користувачі повинні мати можливість оспорити помилкове блокування їх контенту. Процедури оскарження мають бути доступними, швидкими та ефективними. Проте на практиці багато платформ не забезпечують належних механізмів оскарження або не розглядають апеляції належним чином. Прозорість процесів модерації контенту та прийняття рішень про видалення є передумовою забезпечення балансу інтересів. Користувачі та правовласники повинні розуміти, за якими критеріями приймаються рішення про блокування контенту [60, с. 11]. Алгоритми автоматичної фільтрації повинні бути піддані зовнішньому аудиту для виявлення систематичних помилок. Прозорість дозволяє виявити випадки необґрунтованої цензури та підвищити якість модерації.

Роль держави у встановленні параметрів балансу між різними інтересами є предметом дискусій. Деякі вважають, що держава повинна активно регулювати

діяльність цифрових платформ для забезпечення публічних інтересів. Інші наполягають на саморегулюванні індустрії та мінімальному втручанні держави. Оптимальний підхід, вірогідно, поєднує елементи державного регулювання та саморегулювання з урахуванням специфіки національного контексту. Практика мультистейкхолдерного підходу до розробки політик модерації контенту дозволяє враховувати інтереси всіх зацікавлених сторін. Залучення представників авторів, онлайн-провайдерів, користувачів та організацій громадянського суспільства до розробки правил сприяє формуванню збалансованих рішень. Діалог між різними групами дозволяє виявити потенційні негативні наслідки регулювання та знайти компромісні рішення.

Динамічний характер балансу інтересів означає, що регулювання повинно регулярно переглядатися з урахуванням технологічних змін та еволюції суспільних цінностей. Те, що вважалося оптимальним балансом десять років тому, може бути неприйнятним сьогодні. Механізми періодичного перегляду законодавства та оцінки його впливу є необхідними для підтримання адекватного балансу. Гнучкість правового регулювання дозволяє адаптуватися до нових викликів без необхідності повної зміни правових рамок. Роль громадянського суспільства та правозахисних організацій у моніторингу дотримання балансу інтересів є значною. Незалежні організації здійснюють моніторинг практик модерації контенту та виявляють випадки необґрунтованої цензури [33, с. 195]. Публічний контроль за діяльністю онлайн-провайдерів та дотриманням ними прав користувачів сприяє підвищенню стандартів модерації. Механізми залучення громадянського суспільства до розробки та оцінки регуляторних рішень підвищують легітимність регулювання.

Міжнародний досвід демонструє різні моделі балансування інтересів у регулюванні відповідальності онлайн-провайдерів. Європейський підхід акцентує увагу на захисті фундаментальних прав та вимагає від платформ дотримання високих стандартів модерації. Американська модель надає більшу свободу платформам та покладається на ринкові механізми саморегулювання. Аналіз різних моделей дозволяє виявити найкращі практики та потенційні

ризика різних підходів. Перспективи вдосконалення балансу інтересів пов'язані з розробкою більш досконалих технологічних рішень та процедур модерації контенту. Покращення точності алгоритмів штучного інтелекту може знизити кількість помилкових блокувань [13, с. 206]. Впровадження обов'язкового людського розгляду спірних випадків може забезпечити більш виважені рішення. Розвиток технологій блокчейн може створити нові можливості для прозорої фіксації прав на твори та автоматизації ліцензування. Досягнення оптимального балансу вимагає постійної співпраці між технологами, юристами та представниками громадянського суспільства для розробки рішень, що поважають всі конкуруючі інтереси.

3.3. Перспективи розвитку міжнародно-правового регулювання та пропозиції щодо гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами

Перспективи розвитку міжнародно-правового регулювання відповідальності онлайн-провайдерів пов'язані з необхідністю адаптації існуючих норм до нових технологічних реалій. Всесвітня організація інтелектуальної власності розглядає можливість розробки нового міжнародного договору, спеціально присвяченого регулюванню діяльності цифрових платформ. Такий договір міг би встановити єдині мінімальні стандарти відповідальності провайдерів, процедури взаємодії з правовласниками та механізми транскордонного співробітництва [35, с. 134]. Розробка міжнародного консенсусу вимагає врахування інтересів держав з різним рівнем економічного розвитку та культурними традиціями.

Гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами може відбуватися через регіональні інтеграційні процеси. Європейський Союз демонструє модель наддержавного регулювання, де директиви та регламенти створюють єдині правила для всіх держав-членів. Подібні інтеграційні об'єднання в інших регіонах світу могли б розробити власні стандарти з урахуванням регіональних особливостей. Регіональна гармонізація може бути

проміжним етапом на шляху до глобальної уніфікації підходів. Розробка модельних законів міжнародними організаціями може сприяти гармонізації національних підходів без укладення обов'язкових міжнародних договорів. Всесвітня організація інтелектуальної власності має досвід розробки модельних положень у різних сферах права інтелектуальної власності [81, с. 189]. Модельні закони про відповідальність онлайн-провайдерів могли б надати державам практичні рекомендації щодо імплементації міжнародних стандартів. Гнучкість модельних законів дозволяє адаптувати їх до специфіки національних правових систем.

Посилення міжнародного співробітництва у сфері правоохоронної діяльності щодо порушень авторських прав у цифровому середовищі є необхідним напрямом розвитку. Створення міжнародних баз даних про порушення авторських прав могло б полегшити виявлення та припинення транскордонних порушень. Механізми швидкого обміну інформацією між компетентними органами різних держав підвищили б ефективність захисту прав. Укладення двосторонніх та багатосторонніх угод про правову допомогу у справах про цифрове піратство сприяло б виконанню судових рішень. Впровадження єдиних технічних стандартів для систем захисту авторських прав на цифрових платформах могло б сприяти гармонізації підходів. Розробка міжнародних стандартів для систем цифрових відбитків, механізмів повідомлення про порушення та процедур оскарження дозволила б провайдерам використовувати уніфіковані рішення [78, с. 88]. Міжнародні організації зі стандартизації могли б розробити технічні специфікації для інтероперабельності різних систем захисту авторських прав.

Розвиток систем транскордонного колективного ліцензування міг би полегшити легальне використання творів на глобальних цифрових платформах. Створення єдиного порталу для отримання ліцензій на використання творів у різних юрисдикціях спростило б процедури для онлайн-провайдерів. Міжнародна координація діяльності організацій колективного управління підвищила б ефективність ліцензування та розподілу винагороди авторам.

Технології блокчейн могли б забезпечити прозорість та ефективність систем колективного управління [78, с. 89].

Створення міжнародного органу для вирішення спорів щодо відповідальності онлайн-провайдерів могло б забезпечити уніфіковане тлумачення міжнародних норм. Спеціалізований трибунал або арбітражний механізм міг би розглядати транскордонні спори між правовласниками та цифровими платформами. Рішення такого органу формували б єдину практику застосування міжнародних стандартів. Альтернативні механізми вирішення спорів, такі як медіація та арбітраж, могли б забезпечити швидке та ефективне врегулювання конфліктів. Посилення ролі технічної експертизи у розробці правового регулювання є необхідним для адекватного врахування технологічних реалій. Залучення технічних експертів до роботи над міжнародними договорами та національним законодавством забезпечило б технологічну реалістичність норм [13, с. 208]. Створення консультативних органів з представників технологічної індустрії, правовласників та науковців сприяло б розробці збалансованих рішень. Регулярна оцінка технологічної адекватності існуючих норм дозволила б своєчасно виявляти необхідність їх оновлення.

Розробка диференційованих стандартів відповідальності залежно від розміру та типу онлайн-провайдера є перспективним напрямом гармонізації. Малі та середні платформи могли б користуватися полегшеним режимом відповідальності порівняно з великими транснаціональними корпораціями [36, с. 10]. Критерії класифікації провайдерів повинні бути чіткими та об'єктивними, базуючись на кількості користувачів, обсягах контенту та фінансових показниках. Диференційований підхід забезпечив би баланс між ефективним захистом прав та підтримкою інновацій. Імплементация принципів підзвітності та прозорості у діяльність онлайн-провайдерів повинна стати міжнародним стандартом. Провайдери повинні публікувати детальні звіти про кількість отриманих повідомлень про порушення, вжиті заходи та результати оскарження. Міжнародні стандарти звітності дозволили б порівнювати практики різних

платформ та виявляти найкращі підходи. Незалежний аудит систем модерації контенту забезпечив би додаткові гарантії дотримання прав користувачів .

Адаптація міжнародних стандартів до специфіки України вимагає комплексного підходу до реформування національного законодавства. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. закріплює загальні положення про авторське право (глава 36), проте не містить спеціальних норм щодо відповідальності онлайн-провайдерів за контент, розміщений користувачами [72, ст. 356]. Клименко О. С. та Христинченко Н. П. констатують, що ця прогалина є суттєвою і знижує ефективність захисту авторських прав у цифровому середовищі [36, с. 5]. Вважаємо, що прийняття спеціального закону є першочерговим кроком, який повинен запровадити: чітку класифікацію провайдерів (пасивні / активні), уніфіковану процедуру notice and takedown із конкретними строками реагування, обов'язкові механізми оскарження рішень про видалення контенту, а також диференційовані обов'язки залежно від розміру платформи — за аналогією з Актом про цифрові послуги ЄС [7, ст. 33]. Посилення спроможності національних судів у розгляді справ про відповідальність онлайн-провайдерів вимагає спеціалізації та підвищення кваліфікації суддів. Створення спеціалізованих судів або колегій з інтелектуальної власності забезпечило б професійний розгляд складних справ про цифрові порушення авторських прав. Регулярні тренінги для суддів щодо технологічних аспектів діяльності онлайн-платформ підвищили б якість судових рішень. Вивчення міжнародної та зарубіжної судової практики сприяло б формуванню узгодженої національної практики.

Розвиток альтернативних механізмів вирішення спорів між правовласниками та онлайн-провайдерами міг би знизити навантаження на судову систему. Створення спеціалізованих арбітражних центрів для розгляду спорів про порушення авторських прав у цифровому середовищі забезпечило б швидке та експертне вирішення конфліктів. Процедури медіації могли б сприяти досягненню компромісів між сторонами. Державна підтримка розвитку альтернативного врегулювання спорів знизила б витрати всіх учасників.

Співпраця між державними органами, індустрією та громадянським суспільством у розробці політики регулювання онлайн-провайдерів є необхідною для досягнення збалансованих рішень. Створення консультативної ради з питань регулювання цифрових платформ з участю представників всіх зацікавлених сторін забезпечило б врахування різних позицій [2, с. 298]. Публічні консультації при розробці законодавчих змін підвищили б легітимність та якість регулювання. Прозорість процесу прийняття регуляторних рішень сприяла б довірі до владних інституцій.

Інвестиції у розвиток національної індустрії цифрових технологій та платформ могли б створити конкурентне середовище та стимулювати інновації. Державна підтримка українських стартапів у сфері цифрових технологій забезпечила б розвиток національного ринку. Створення регуляторних пісочниць для тестування нових бізнес-моделей дозволило б інноваційним компаніям розвиватися без надмірних регуляторних обмежень. Баланс між захистом авторських прав та підтримкою інновацій є необхідним для сталого розвитку цифрової економіки. Міжнародна інтеграція України у глобальні системи захисту авторських прав вимагає активної участі у роботі міжнародних організацій. Поглиблення співпраці з Всесвітньою організацією інтелектуальної власності забезпечило б доступ до технічної допомоги та найкращих практик [81, с. 191]. Участь у регіональних ініціативах з гармонізації законодавства сприяла б інтеграції України у європейський правовий простір. Укладення двосторонніх угод про співпрацю у сфері захисту інтелектуальної власності розширило б можливості транскордонного захисту прав українських авторів.

Моніторинг та оцінка ефективності регулювання відповідальності онлайн-провайдерів повинні бути регулярними для своєчасного виявлення проблем. Створення системи збору статистичних даних про порушення авторських прав у цифровому середовищі дозволило б оцінити масштаби проблеми. Періодичний перегляд законодавства з урахуванням практики його застосування та технологічних змін забезпечив би актуальність норм. Залучення науковців до проведення досліджень ефективності регулювання підвищило б обґрунтованість

регуляторних рішень. Освітні ініціативи щодо авторського права у цифровому середовищі є необхідними для підвищення рівня правової культури суспільства. Інформаційні кампанії для користувачів цифрових платформ про їх права та обов'язки сприяли б добровільному дотриманню норм авторського права [39, с. 340]. Навчальні програми для працівників онлайн-провайдерів з питань захисту авторських прав підвищили б якість модерації контенту. Інтеграція тематики цифрового авторського права у навчальні програми юридичних факультетів забезпечила б підготовку кваліфікованих фахівців.

Перспективи розвитку міжнародно-правового регулювання та гармонізації національного законодавства залежать від політичної волі держав та готовності індустрії до співпраці. Досягнення міжнародного консенсусу вимагає компромісів між різними підходами та визнання легітимності різноманітних моделей регулювання. Гармонізація не означає повної уніфікації, але передбачає створення спільних мінімальних стандартів при збереженні простору для національних особливостей. Успішне регулювання відповідальності онлайн-провайдерів за порушення авторських прав вимагає збалансованого підходу, що поважає права всіх зацікавлених сторін та сприяє розвитку інклюзивної цифрової економіки.

Висновок до розділу 3

Аналіз проблем правового регулювання та перспектив вдосконалення механізмів відповідальності онлайн-провайдерів виявив численні прогалини та колізії у чинній системі міжнародного права. Відсутність міжнародного консенсусу щодо обсягу обов'язків провайдерів у попередженні порушень, проблеми визначення застосовного права у транскордонних спорах та прогалини у регулюванні нових технологій створюють правову невизначеність для всіх учасників цифрової екосистеми. Колізії між національними правовими системами, що застосовують різні підходи до регулювання відповідальності платформ, призводять до фрагментації глобального цифрового простору та ускладнюють діяльність транснаціональних провайдерів.

Проблема балансу між захистом авторських прав, свободою вираження поглядів та технологічними інноваціями становить центральну дилему регулювання відповідальності онлайн-провайдерів. Надмірне посилення відповідальності може призвести до *overcensorship* та стримування інновацій, тоді як недостатній захист авторських прав підриває економічні стимули для творчості. Автоматизована модерація контенту створює ризики помилкового видалення легального контенту, особливо у випадках добросовісного використання творів. Досягнення оптимального балансу вимагає врахування інтересів авторів, онлайн-провайдерів, користувачів та суспільства в цілому через прозорі та підзвітні механізми регулювання.

Перспективи розвитку міжнародно-правового регулювання пов'язані з розробкою нових міжнародних договорів, модельних законів та посиленням міжнародного співробітництва у сфері захисту авторських прав. Гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами повинна відбуватися з урахуванням регіональної інтеграції та культурних особливостей різних країн. Для України імплементація міжнародних стандартів вимагає комплексної реформи законодавства, посилення судової спроможності та розвитку механізмів альтернативного врегулювання спорів. Успішне регулювання відповідальності онлайн-провайдерів можливе лише за умови співпраці між державою, індустрією та громадянським суспільством у розробці збалансованих рішень, що поважають права всіх зацікавлених сторін та сприяють розвитку інклюзивної цифрової економіки.

ВИСНОВКИ

Правова природа відносин між власниками авторських прав та онлайн-провайдерами визначається функціональним статусом платформи. Критерієм є ступінь контролю провайдера над контентом: пасивний технічний посередник, що не втручається у зміст інформації, звільняється від відповідальності; провайдер, що здійснює відбір, модерацію, просування контенту або отримує пряму фінансову вигоду від порушень, несе відповідальність нарівні з первинним порушником. Трансформація бізнес-моделей платформ — запровадження алгоритмів рекомендацій та монетизації — розмиває межу між пасивним і активним посередником, що потребує динамічного правового регулювання.

Міжнародне право є первинним щодо національного у сфері охорони авторських прав: держави не можуть встановлювати нижчий рівень захисту, ніж передбачений міжнародними договорами. Еволюція від традиційних медіа до цифрових платформ зумовила зміну концепції відповідальності: від повної відповідальності видавців до режиму обмеженої відповідальності провайдерів у 1990-х роках і поступового посилення обов'язків великих платформ у 2010–2020-х роках. Принцип субсидіарності забезпечує гнучкість, проте відмінності у національній імплементації породжують колізії.

Бернська конвенція, Договори ВОІВ 1996 року та Угода TRIPS утворюють базову міжнародно-правову систему захисту авторських прав. Договір ВОІВ про авторське право встановив право на «доведення до загального відома» (ст. 8), що охоплює розміщення творів в Інтернеті, та зобов'язав держави забезпечити захист технічних засобів охорони (ст. 11). Однак ці договори не врегулювали детально відповідальність онлайн-провайдерів, залишивши це питання на розсуд національних законодавців, що й зумовило фрагментацію регулювання.

Порівняльний аналіз виявив три принципово різні моделі. Американська модель (DMCA, розділ 512) встановлює режим безпечної гавані — провайдер звільняється від відповідальності за умови оперативного видалення контенту після повідомлення (notice and takedown), відсутності фактичного знання про

порушення та невотримання прямої фінансової вигоди від порушень. Китайська модель передбачає превентивні обов'язки, обов'язкову фільтрацію контенту та активний адміністративний нагляд. Модель ЄС є проміжною: Директива DSM (ст. 17) встановила пряму відповідальність платформ обміну контентом і обов'язок отримання ліцензій; Акт про цифрові послуги запровадив диференційовані обов'язки залежно від розміру платформи та обов'язкову оцінку системних ризиків для дуже великих платформ.

Чинне міжнародне регулювання містить суттєві прогалини: відсутній міжнародний консенсус щодо обсягу обов'язків провайдерів з проактивного моніторингу; не врегульовано відповідальність за децентралізовані платформи без єдиного оператора; не визначено, чи тягне використання алгоритмів штучного інтелекту відповідальність провайдера за неправомірний контент; не гармонізовано порядок визначення застосовного права у транскордонних спорах. Колізії між моделями регулювання різних юрисдикцій створюють умови для регуляторного арбітражу.

Баланс між захистом авторських прав, свободою вираження поглядів та інноваціями є нестатичним і вимагає постійного перегляду. Надмірне посилення відповідальності провайдерів спричиняє «overcensorship» — превентивне блокування легального контенту автоматизованими системами. Автоматизована модерація (зокрема системи на кшталт Content ID) ефективна проти масових порушень, проте не здатна враховувати контекст добросовісного використання. Обов'язкові механізми оскарження та прозорість алгоритмів, закріплені в Акті про цифрові послуги, є необхідним мінімальним стандартом.

Для України ефективне регулювання відповідальності онлайн-провайдерів вимагає: прийняття спеціального закону про відповідальність цифрових платформ із чіткою процедурою notice and takedown; імплементації стандартів Директиви DSM та Акта про цифрові послуги відповідно до зобов'язань за Угодою про асоціацію з ЄС; створення реєстру агентів провайдерів для отримання повідомлень; посилення судової спроможності через спеціалізацію суддів з питань інтелектуальної власності; розвитку альтернативних механізмів

вирішення спорів. Оптимальною моделлю є поступова імплементація *acquis communautaire* ЄС із застосуванням принципу пропорційності щодо малих та середніх платформ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамик В., Поріцька А. Міжнародні та вітчизняні ініціативи з регулювання електронної торгівлі. *Вісник економіки*. Тернопіль, 2021. № 2. С. 66–79. URL: <https://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/1240>
2. Банєва І. О. та ін. Публічне управління та адміністрування : навч. посіб. Миколаїв : МНАУ, 2021. 606 с. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/12407/1/banyeva-pu-ta-adm-posib-2021.pdf>
3. Bedratyi I., Shevchshyn O., Astakhov V. Правові аспекти порушення прав інтелектуальної власності в цифровому середовищі: перспективи рекодифікації. *Social Development: Economic and Legal Issues*. 2025. № 4. С. 1–15. URL: <https://www.eu-scientists.com/index.php/sdel/article/view/154>
4. Безуглова В. Д. Соціальні медіа як інструмент комунікації з громадськістю у кризових ситуаціях : дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.06. Кривий Ріг : КДПУ, 2025. 243 с. URL: <https://elibrary.kdpu.edu.ua/handle/123456789/11838>
5. Берч В. В. Правове регулювання електронної комерції: міжнародні та національні стандарти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. Ужгород, 2024. № 2 (85). С. 11–16. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/315177>
6. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 9 вересня 1886 р. (з поправками 1979 р.). URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/283693>
7. Білоусов О. С., Кривдіна І. Б. Захист авторських прав на міжнародному рівні: правові механізми та політичні виклики. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. Дніпро : ДНУ, 2024. Т. 16, № 1. С. 227–235. URL: https://www.dnu.dp.ua/docs/zbirniki/fnm/program_67a3645d933d3.pdf
8. Бірюкова А. Г., Колісникова Г. В. Цивільно-правовий захист права на зображення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*.

Серія: *Право*. Ужгород, 2025. № 1 (88). С. 229–235. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/328935>

9. Богдан О. В., Вітвицький С. С., Вовк О. Й. Матеріали науково-практичної конференції «Норми права: соціологічні та філософські проблеми конституційної реформи». *Соціологія права*. Київ, 2015. № 3–4. С. 405–412. URL: http://soclaw.idpnan.kyiv.ua/archive/2015/3-4/3-4_2015.pdf#page=405

10. Бошицький Ю. Л. Цивільно-правова охорона прав інтелектуальної власності на програми (передачі) організацій мовлення в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Львів : ЛДУВС, 2024. 278 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/7144/1/%D0%90%D0%BD%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%81%D1%96%D0%B2.pdf>

11. Бровко Н. І., Кушакова-Костицька Н. В., Сердюк І. В. Право та мораль в інформаційному суспільстві : навч. посіб. Бердянськ : БДАУ, 2021. 156 с. URL: https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/12504/1/Pravo_i_moral.pdf

12. Булеца С. Б., Чепис О. І. Авторське право в умовах цифрової трансформації. *Актуальні проблеми інтелектуальної власності в Україні та Європейському Союзі* : матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. Будапешт : IEPD, 2021. С. 20–25. URL: https://iepd.hu/wp-content/uploads/2022/02/Materials_V_2021.pdf#page=20

13. Вінник М. та ін. Реєстрація права інтелектуальної власності на основі технології блокчейн. *Інформаційні технології і засоби навчання*. Київ, 2024. Т. 4, № 102. С. 192–210. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/743600/>

14. Гайдай К. Тенденції нормативно-правового регулювання діяльності інтернет-посередників у Європейському Союзі. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. Київ, 2024. № 2. С. 62–72. URL: <http://uran.inprojournal.org/article/view/305499>

15. Геращенко М. М. Особливості використання медіації в крос-культурному середовищі : кваліфікаційна робота. Київ, 2019. 87 с.

16. Гусак О. П. Співпраця органів прокуратури з іншими інституціями у розслідуванні порушень авторських і суміжних прав. *Прокуратура в умовах*

сучасних викликів: теорія і практика : матеріали наук.-практ. конф. Луцьк : ВНУ, 2025. С. 45–49. URL:

https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/27545/1/husak_o.pdf

17. Давидова І. В. Цивільна відповідальність за неправомірне використання торговельної марки в мережі Інтернет : кваліфікаційна робота магістра. Одеса : ОНУ, 2024. 95 с. URL:

<https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/12fe8e8c-42f9-4cac-a7b5-4e0444446b3e/content>

18. Digital Millennium Copyright Act (DMCA) : Public Law 105–304, 105th Congress of the United States of America, 28 October 1998. URL:

<https://www.copyright.gov/legislation/dmca.pdf>

19. Директива Європейського Парламенту і Ради 2000/31/ЄС від 8 червня 2000 р. про певні правові аспекти послуг інформаційного суспільства, зокрема електронної комерції, на внутрішньому ринку (Директива про електронну комерцію). *Official Journal of the European Communities*. 2000. L 178. P. 1–16. URL:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32000L0031>

20. Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2019/790 від 17 квітня 2019 р. про авторське право і суміжні права на єдиному цифровому ринку (Директива DSM). *Official Journal of the European Union*. 2019. L 130. P. 92–125. URL:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32019L0790>

21. Добрянська Н. В. Інтеграція України до єдиного цифрового ринку Європейського Союзу: питання адаптації законодавства. *Вчені записки*. Київ, 2025. № 2. С. 103–110. URL:

https://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2025/2_2025/2_2025.pdf#page=103

22. Довгань О. О. Реалізація права на свободу думки і слова у професійній діяльності журналістів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ : НАВС, 2024. 224 с. URL:

<https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/000f00e9-a71e-4281-a3f5-a2faf47c72da/content>

23. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право (WCT) від 20 грудня 1996 р. URL:

<https://www.wipo.int/wipolex/en/text/295166>

24. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми (WPPT) від 20 грудня 1996 р. URL:

<https://www.wipo.int/wipolex/en/text/295578>

25. Дзера О. Науково-практичний журнал. Київ : НДПП, 2014. Вип. 6. С. 1–180. URL: <http://ndiiv.org.ua/Files2/0614.pdf>

26. Зайцева-Калаур І. В., Цвігун І. М. Авторське право в ретроспективі розвитку: погляд сьогодення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. Ужгород, 2025. № 2 (90). С. 57–69. URL:

<http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/340723>

27. Закон Китайської Народної Республіки про авторське право (з поправками 2020 р.) від 11 листопада 2020 р. URL: [https://wipolex-](https://wipolex-res.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/cn/cn028en.pdf)

[res.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/cn/cn028en.pdf](https://wipolex-res.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/cn/cn028en.pdf)

28. Захаренко К., Міненко Є. Сучасні медіа як платформа для популізму: комунікаційні та політичні аспекти : стаття. Київ, 2024. С. 1–18.

29. Золотар А. С. Захист прав на інтелектуальну власність в цифровому середовищі : кваліфікаційна робота бакалавра. Київ : КП, 2023. 78 с. URL:

<https://ela.kpi.ua/items/f5caae2e-96a8-4d52-8faf-7f94ab564e6c>

30. Ізбаш О. О. Інтелектуальна власність у цифровому просторі. *Інформація і право*. Київ, 2021. № 3 (38). С. 82–89. URL:

<http://il.ippi.org.ua/article/view/243810>

31. Калин Р. Р. Організація колективного управління в системі правового регулювання охорони прав виконавців на результати творчої діяльності в Україні. *Київський часопис права*. Київ, 2025. № 2. С. 106–113. URL:

<https://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/624>

32. Калініченко М. Методики дослідження оригінальності літературних творів як об'єктів авторського права. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*. Острог, 2024. № 21 (89). С. 131–133. URL: <https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/4075>
33. Карапетян О. О. Адміністративно-правові аспекти захисту свободи слова в умовах цифрової трансформації медіа : дис. ... д-ра філософії : 081. Запоріжжя : ЗНУ, 2025. 267 с. URL: https://phd.znu.edu.ua/page/Doc/2025/karapetyan_o/Karapetian_O_.pdf
34. Ківалова Т. С. Охорона прав інтелектуальної власності в рамках Світової організації торгівлі : кваліфікаційна робота магістра. Одеса : ОНУ, 2017. 89 с. URL: [https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/133c706f-
ea05-4453-9520-9a53d21f48ea/content](https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/133c706f-
ea05-4453-9520-9a53d21f48ea/content)
35. Кірін Р. С., Петренко В. О., Калмиков А. В. Проблеми гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами захисту прав інтелектуальної власності. *Український політико-правовий дискурс*. Запоріжжя, 2024. № 5. С. 123–135. URL: <https://ppdnz.com.ua/index.php/home/article/view/44>
36. Клименко О. С., Христинченко Н. П. Особливості юридичної відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності в цифровому середовищі. *Академічні візії*. Київ, 2025. № 42. С. 1–12. URL: [https://academy-
vision.org/index.php/av/article/view/1798](https://academy-
vision.org/index.php/av/article/view/1798)
37. Клименко О. С., Христинченко Н. П. Регулювання відповідальності за незаконне використання об'єктів інтелектуальної власності онлайн. *Український політико-правовий дискурс*. Запоріжжя, 2025. № 9. С. 87–98. URL: <https://ppdnz.com.ua/index.php/home/article/view/207>
38. Кобець Ю. В., Міщук М. М. Методичні рекомендації до курсу «Політична система суспільства» : метод. рек. Чернівці : ЧНУ, 2025. 78 с. URL: [https://kpn.cnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/197/2025/04/kobets-
iu.v.-mishchuk-
m.b.-metodychni-rekomendatsii-do-kursu-politychna-systema-suspilstva.pdf](https://kpn.cnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/197/2025/04/kobets-
iu.v.-mishchuk-
m.b.-metodychni-rekomendatsii-do-kursu-politychna-systema-suspilstva.pdf)

39. Ковтанюк Ю., Москаленко О. Управління авторськими правами в електронних бібліотеках як чинник дотримання законодавства про авторське право. *Історія науки і біографістика*. Київ, 2024. № 4. С. 312–357.

40. Коров'яка Є. А., Хоменко В. Л., Пащенко О. А. Особливості захисту авторських та суміжних прав в епоху цифрових технологій. Львів : ЛНУ, 2024. С. 98–105. URL: https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/05/Zbirnyk_8_Lviv_IPconference.pdf#page=98

41. Коршун О. Т. Директива про авторське право на єдиному цифровому ринку: окремі питання впровадження норм директиви ЄС в Україні. *Збірник наукових праць ХНПУ імені Г. С. Сковороди «Право»*. Харків, 2021. № 33. С. 80–91. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/law/article/view/3598>

42. Кочина О. С. Міжнародно-правовий досвід захисту авторських прав у всесвітній інтернет-мережі та перспективи його застосування в Україні : кваліфікаційна робота магістра. Чернігів : ЧНТУ, 2020. 112 с. URL: <https://ir.stu.cn.ua/items/ea734f24-1960-4e89-aa6e-af93de9bef57>

43. Легка О. В. Імплементация міжнародних стандартів щодо захисту права на доступ до інформації в Україні. *Юридична позиція*. Київ, 2023. № 2. С. 38–45. URL: https://legalposition.umsf.in.ua/archive/2023/2/2_2023.pdf#page=38

44. Литвиненко Є. В. Захист авторських прав в цифровому середовищі: виклики та шляхи вдосконалення законодавства : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Суми : СумДУ, 2024. 198 с. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1ae1835f-5b09-4247-8165-ec940c97f6cd/content>

45. Логвиненко М. І., Диковець А. В. Захист об'єктів авторського права за допомогою технології blockchain. *Збірник наукових праць*. Миколаїв, 2021. С. 134–139. URL: http://library.megu.edu.ua:8180/jspui/bitstream/123456789/3320/1/21Zbornik_18.pdf#page=134

46. Ломакін А. М. Аксіологічні засади організаційно-правового механізму конвергенції діяльності ЄС у сфері політики охорони здоров'я.

Публічне урядування. Одеса, 2024. № 2. С. 41–46. URL: https://op.edu.ua/sites/default/files/publicFiles/dissphd/dysertaciya_lomakin_281.pdf

47. Мікульонок І. О. Інтелектуальна власність та патентознавство : навч. посіб. Київ : КПІ, 2024. 156 с. URL: <https://ela.kpi.ua/items/ef133acd-6600-4d51-8640-3347c09ba9fa>

48. Мосяко А. С. Еволюція ЗМІ як системного чинника політичного процесу : дис. ... д-ра філософії : 052. Київ : КУБГ, 2025. 234 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/55651/>

49. Небрат В., Супрун Н., Кудласевич О. Держава і ринок в економічному розвитку та у повоєнному відновленні: зарубіжний досвід : монографія. Київ : НаУКМА, 2024. 312 с. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/4891853c-30e0-4309-a0be-928ad6b3ddc6>

50. Немічев Д. А., Петренко С. А. Міжнародно-правова охорона авторського права та суміжних прав. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. Ужгород, 2025. № 1 (89). С. 445–383. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/335744>

51. Папіна Н. Г. Авторське право у сфері цифрової фотографії, судова практика щодо захисту візуального контенту в умовах глобальної диджиталізації та етичні виклики використання фотографій без ідентифікації авторства на глобальних медіаплатформах. *Український політико-правовий дискурс*. Запоріжжя, 2025. № 16. С. 234–247. URL: <https://ppdnz.com.ua/index.php/home/article/view/412>

52. Пасенко І. М. Авторське право та інтелектуальна власність у сфері мистецтва. *АРТ-платФОРМА*. Київ, 2025. Т. 11, № 1. С. 317–338. URL: <https://art-platforma.kmaesm.edu.ua/index.php/art1/article/view/277>

53. Полулях О. В. Правовий режим ноу-хау та комерційної таємниці в Україні : кваліфікаційна робота магістра. Суми : СумДУ, 2020. 87 с. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/items/91eba800-1b44-4ce2-ad15-f1e6e28a5767>

54. Приходько Л. Оцифрування об'єктів культурної спадщини за нормативно-правовими документами Європейського Союзу у сфері авторського права і суміжних прав. *Архіви України*. Київ, 2020. № 1. С. 104–131.

55. Приходькіна Н. Захист прав інтелектуальної власності у контексті оцінювання якості дослідницької діяльності в умовах відкритої науки. *Дослідницькі університети: відкрита наука*. Київ : ІВО НАПН України, 2024. С. 157–178. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/745042/1/Doslidn-univ-Vidkryta-nauka_IVO-2024-202p%20%281%29.pdf#page=157

56. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2022/2065 від 19 жовтня 2022 р. про єдиний ринок цифрових послуг (Акт про цифрові послуги, DSA). *Official Journal of the European Union*. 2022. L 277. P. 1–102. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022R2065>

57. Романюк К. П. Правові проблеми захисту авторського права і суміжних прав від Інтернет-піратства в Україні. *Право: історія, теорія, практика* : зб. наук. праць. Київ, 2017. С. 194–201. URL: <https://nam.kyiv.ua/files/publications/pravo-magistr.pdf#page=194>

58. Ruban I., Volohova N., Martovytskyi V. Інформаційна технологія підтвердження права власності на цифрові зображення. *Advanced Information Systems*. Харків, 2022. Vol. 6, № 1. P. 118–123. URL: <http://ais.khpi.edu.ua/article/view/254254>

59. Рудник Л. І. Особливості міжнародно-правового регулювання обмеження права на доступ до інформації та свободи вираження поглядів. *Український політико-правовий дискурс*. Запоріжжя, 2025. № 10. С. 156–168. URL: <https://ppdnz.com.ua/index.php/home/article/view/229>

60. Рядінська В., Плугатар Т. Правове регулювання цифровізації публічного управління в Європейському Союзі. *Академічні візії*. Київ, 2025. № 39. С. 1–14. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1664>

61. Сабура С. О. Реалізація суб'єктивного права на творчість (цивільно-правовий аспект) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Одеса : ОНУ, 2021. 234 с.

URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/bc42e1d8-caee-4d83-98c9-97c0c6f63ab3/content>

62. Смикало К., Ковалюк О. Авторське право у цифровому мистецтві. *Актуальні проблеми сучасного дизайну* : зб. матеріалів наук.-практ. конф. Київ : КНУТД, 2022. С. 145–152. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/21171>

63. Соколюк В. О. Міжнародно-правове співробітництво у сфері захисту прав інтелектуальної власності. *Український політико-правовий дискурс*. Запоріжжя, 2025. № 11. С. 89–102. URL: <https://ppdnz.com.ua/index.php/home/article/view/254>

64. Ставицька А. В. Розвиток світового ринку інформаційних технологій в умовах глобалізації : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.02. Харків : ХНУ, 2020. 267 с. URL: <https://international-relations-tourism.karazin.ua/themes/irtb/resources/957eda47edc67e157156912913cf9260.pdf>

65. Tarasenko L. Авторське право у цифрову епоху: основні тенденції і зміни. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. Львів, 2022. Вип. 75. С. 234–245. URL: <https://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/law/article/view/11680>

66. Тарасенко Л. Л. Аудіовізуальний твір як цифровий об'єкт авторського права: особливості правової охорони. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. Ужгород, 2024. № 1 (85). С. 341–346. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/315126>

67. Таптунова І., Казацька М. На шляху до єдиного цифрового ринку ЄС: електронна комерція : аналітична записка. Київ : УЦЄП, 2021. 47 с. URL: https://ucep.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/ucep_report_e-commerce_31.05.2021.pdf

68. Токарева В. О. Авторське право у цифрову добу. *Часопис цивілістики*. Одеса, 2017. № 26. С. 93–97.

69. Троцька В. М. Публічні інтереси суспільства = приватні інтереси авторів. Чи можливе досягнення рівноваги в цифрову епоху? *Теорія і практика інтелектуальної власності*. Київ, 2019. № 2. С. 5–16.

70. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом від 27 червня 2014 р. : ратифікована Законом України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII. *Відомості Верховної Ради України*. Київ, 2014. № 40. Ст. 2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

71. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (TRIPS) : додаток 1С до Угоди про заснування Світової організації торгівлі від 15 квітня 1994 р. URL: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips.pdf

72. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. Київ, 2003. № 40–44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

73. Чистоклетов Л., Буняк Р. Принципи та методи удосконалення правового забезпечення інформаційної безпеки в сучасному вимірі. *Академічні візії*. Київ, 2025. № 44. С. 78–92. URL: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/2096>

74. Шматков Д. Ліцензійні договори на використання інтелектуальної власності користувачів на цифровому ринку. *Право та інноваційне суспільство*. Дніпро, 2023. № 2 (21). С. 10–20. URL: <https://apir.org.ua/lais/en/article/view/416>

75. Штанько В. А. Сучасні проблеми дотримання балансу приватних і публічних інтересів: реалізація авторського права в умовах цифрової трансформації : кваліфікаційна робота магістра. Івано-Франківськ : ПНУ, 2024. 98 с. URL: <https://lib-repo.pnu.edu.ua/handle/123456789/20447>

76. Штефан О. О. Піратство – різновид порушення авторського права і суміжних прав: новації законодавства. *Молодий вчений*. Херсон, 2023. № 5. С. 234–239.

77. Штиршов О. М., Сухорукова А. Л. Правові аспекти відповідальності у сфері порушення прав інтелектуальної власності: світовий досвід : монографія. Миколаїв : МНАУ, 2022. 178 с. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15421>

78. Шульпін І. Технології блокчейну в захисті та управлінні авторськими правами: зарубіжний досвід і стан в Україні. *Теорія і практика*

інтелектуальної власності. Київ, 2023. № 6. С. 81–90. URL:
<http://uran.inprojournal.org/article/view/293296>

79. Юнін О. С. та ін. *Право інтелектуальної власності* : навч. посіб. Дніпро : ДДУВС, 2025. 243 с. URL:
<https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/16657>

80. Юрченко Р. *Правові проблеми захисту цифрової інтелектуальної власності. Актуальні питання права* : зб. матеріалів конф. Київ, 2024. С. 581–586. URL:
http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/20863/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B2_16_05_2024_%D0%86%D0%86_%D0%92%D1%81%D0%B5%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE-%D1%82%D0%B5%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0.pdf#page=581

81. Яшук М. І., Петренко С. А. *Зарубіжний досвід охорони й захисту прав інтелектуальної власності. Український політико-правовий дискурс*. Запоріжжя, 2025. № 10. С. 178–192. URL:
<https://ppdnz.com.ua/index.php/home/article/view/239>